

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ

2020թ. ընթացքում հանցագործությունների քննության վերաբերյալ

2020թ. ընթացքում հանրապետությունում արձանագրվել է հանցագործության 26.468 դեպք (2019թ.՝ 26.850), որոնցից 13.892-ը (2019թ.՝ 14.961)՝ Երևան քաղաքում: Նախորդ տարվա համեմատությամբ հանցագործության դեպքերն նվազել են 382-ով կամ 1.4%-ով (2019թ.՝ աճել էին 2172-ով կամ 8.8%-ով):

Գրանցված դեպքերի հիմնական բաժինը կազմում են ոչ մեծ (55.3%) և միջին ծանրության (28.2%) դեպքերը, որոնք համարվում են առավել նվազ հասարակական վտանգավորություն ներկայացնող հանցատեսակներ:

Հանցավորության շարժընթացի վերլուծությունը վկայում է, որ հանցագործությունների դեպքերի նվազումը ապահովվել է ծանր հանցագործությունների հաշվին, մինչդեռ ոչ մեծ ծանրության, միջին ծանրության և առանձնապես ծանր հանցագործությունների դեպքերը աճել են:

Այսպես, ծանր հանցագործությունների դեպքերը 2020թ. նվազել են 413-ով (4490-4077) կամ 9.2%-ով, իսկ ոչ մեծ ծանրության հանցագործությունները աճել են 16-ով (14613-14629), միջին ծանրության հանցագործությունները՝ 3-ով (7463-7466), առանձնապես ծանր հանցագործության դեպքերն աճել են 12-ով կամ 4.2%-ով (284-296):

Վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ հանցագործությունների նվազումը հիմնականում պայմանավորվել է սեփականության (14.199-13.129 կամ 7.5%-ով) և տնտեսական գործունեության դեմ ուղղված (924-783 կամ 15.3%-ով) հանցագործությունների դեպքերի նվազումով: Մասնավորապես, էականորեն նվազել են անձնական գույքի հափշտակությունների (12.737-11.583 կամ 9.1%-ով), այդ թվում՝ ավազակությունների (62-39 կամ 37.1%-ով), կողոպուտների (186-163 կամ 12.4%-ով), բնակարանային գողությունների (1695-1258 կամ 25.8%-ով) դեպքերը, ինչն անշուշտ դրական դինամիկայի վկայություն է:

Հանցավորության շարժընթացի դրական դինամիկայի մասին է խոսում նաև դիտավորությամբ առողջությանը վնաս պատճառելու, սեռական անձեռնմխելիության դեմ ուղղված հանցագործությունների և ՃԵԿ կանոնները խախտելու դեպքերի նվազումը, ինչպես նաև առավել լատենտային համարվող՝ թմրամիջոցների հետ կապված հանցագործությունների, հրազեն, ռազմամթերք պատրաստելու և ապօրինի շրջանառելու դեպքերի հայտնաբերման աճը:

Պետք է նշել, որ հանցագործության դեպքերի նվազումը միայն պաշտոնական վիճակագրության ամփոփ թվով (26.850-26.468) գնահատելը լիարժեք չի լինի, քանի որ 2020 թվականից քրեականացված այնպիսի արարքները, ինչպիսիք են՝ տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքից զրկված կամ տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունքը կասեցված կամ տրանսպորտային միջոցներ վարելու իրավունք չունեցող անձի կողմից տրանսպորտային միջոց վարելը կամ այդ անձի կողմից ոչ սթափ վիճակում տրանսպորտային միջոց վարելը կամ սթափության վիճակի զննություն անցնելուց հրաժարվելը կամ խուսափելը, բռնություն գործադրելու հրապարակային կոչերը, որոնցով

2020թ. ընթացքում արձանագրվել է համապատասխանաբար՝ 984 և 17 դեպք, հետևաբար նաև այդ քանակը պետք է գումարել 2019-2020թթ. հանցագործությունների դեպքերի նվազման ցուցանիշին: Այլ խոսքով, հանցավորության ընդհանուր պատկերում կարելի է նշել, որ հանցագործությունների թիվը նվազել է ոչ թե 382-ով, այլ 1383-ով:

2020թ. թեև ոչ էականորեն, սակայն աճել են մարդու դեմ ուղղված և հասարակական անվտանգության, կարգի, բնակչության առողջության դեմ ուղղված հանցագործությունները: Մասնավորապես աճել են սպանությունների (47-50 կամ 6.4%-ով), սպանության փորձերի (30-39 կամ 30.0%-ով) և խուլիգանության (326-338) կամ 3.7%-ով: Մտահոգիչ է հրազենի գործադրմամբ կատարված հանցագործությունների դեպքերի աճը: Նախորդ տարվա համեմատությամբ հանցագործության նման դեպքերի թիվն աճել է 9-ով կամ 12.2%-ով (74-83):

2020 թվականին հայտնաբերվել է կոռուպցիոն բնույթի հանցագործությունների 1.114 դեպք, որոնցից 157-ը՝ կաշառակերության, 160-ը՝ պաշտոնեական դիրքն օգտագործելով յուրացման, 155-ը՝ պաշտոնեական կեղծիքի, 389-ը՝ պաշտոնեական լիազորությունները չարաշահելու, 52-ը՝ պաշտոնեական լիազորություններն անցնելու դեպքեր են:

Ինչպես վերը նշվեց, 2021թ. հանրապետությունում արձանագրվել է հանցագործության 26.468 դեպք, այսինքն՝ 100.000 բնակչին բաժին է հասնում 894 դեպք (2019թ.՝ 906): Պետք է նշել, որ այս ցուցանիշով մեր երկիրն էական դրական պատկեր է ապահովել:

2021թ. մարտի 3-ին worldpopulationreview.com կայքում հրապարակված տվյալների համաձայն՝ հանցավորության մակարդակի 2021 թվականի ցուցիչով (ցուցիչը հաշվարկվում է 0-ից 100 ինդեքսով՝ հանցավորության ցածր մակարդակից դեպի բարձր մակարդակ կարգով) Հայաստանը զբաղեցնում է 12-րդ տեղը՝ 22.69 ինդեքսով՝ առաջ անցնելով ինչպես ԱՊՀ բոլոր երկրներից, այնպես էլ՝ եվրոպական երկրների մեծ մասից¹: Համեմատության համար նշենք, որ Բելառուսը զբաղեցնում է 17-րդ տեղը՝ 25.02 ինդեքսով, Ֆինլանդիան՝ 19-րդ տեղը՝ 25.53 ինդեքսով, Դանիան՝ 20-րդ տեղը՝ 26.09 ինդեքսով, Գերմանիան՝ 42-րդ տեղը՝ 34.14 ինդեքսով, Ռուսաստանը՝ 53-րդ տեղը՝ 40.6 ինդեքսով, Ղազախստանը՝ 98-րդ տեղը՝ 54.81 ինդեքսով:

2020թ. ընթացքում հանրապետությունում նախապատրաստվել է 58.703 նյութ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 58.290-ի դիմաց: Փաստորեն՝ նախապատրաստված նյութերի թիվը նախորդ տարվա համեմատությամբ աճել է 413-ով:

Հաշվետու ժամանակահատվածում նախապատրաստված 58.703 ավարտված նյութից 34.700-ով կամ 59.1%-ով կայացվել է որոշում՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, որոնցից 28.086-ը կամ 80.9%-ը՝ արդարացման, 6614-ը կամ 19.1%-ը՝ ոչ արդարացման հիմքով:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. նախապատրաստված 58.290 ավարտված նյութից 35.647-ով կամ 61.1%-ով կայացվել է որոշում՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին, որոնցից 28.043-ը կամ 78.7%-ը՝ արդարացման, 7604-ը կամ 21.3%-ը՝ ոչ արդարացման հիմքով:

¹ Տե՛ս հետևյալ պ. հղումով՝ <https://worldpopulationreview.com/country-rankings/crime-rate-by-country>

2020թ. ընթացքում նախապատրաստված 58.703 նյութից 22.747-ով կամ 38.7%-ով հարուցվել է քրեական գործ, որոնցից 309-ը կամ 1.4%-ը՝ նյութերով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշման վերացման արդյունքում: Նշված 309 քրեական գործից 16-ը հարուցվել է ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից, մյուսները՝ հսկող դատախազների կամ նրանց անմիջական վերադասների կողմից:

2019թ. համեմատ, 2020թ. նախապատրաստված նյութերով քրեական գործ հարուցելու մասին որոշումների քանակը աճել է 1820-ով (20.927-22.747) կամ 8.7%-ով: 26-ով կամ 7.8%-ով նվազել են քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումները վերացնելու դեպքերը (335-309), 947-ով կամ 2.7%-ով (35.647-34.700)՝ քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումների թիվը:

2020թ. ընթացքում հանրապետության նախաքննության մարմինների կողմից քննվել է 34.737 քրեական գործ (2019թ.՝ 35.168): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը նվազել է 434-ով կամ 12.3%-ով:

2020թ. ՀՀ նախաքննության մարմինների քննիչների տարեկան ծանրաբեռնվածությունը կազմել է 65.0 քրեական գործ՝ նախորդ տարվա 63.3 քրեական գործի դիմաց, իսկ դատավարական ղեկավարում իրականացնող դատախազների տարեկան զբաղվածությունը կազմել է 112.4 քրեական գործ՝ նախորդ տարվա 130.7 քրեական գործի դիմաց:

2020թ. քննված 34.734 քրեական գործից 4811-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2019թ.՝ 5294), որը 483-ով կամ 9.1%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին, իսկ 29.923-ը վարույթ է ընդունվել 2020թ. ընթացքում (2019թ.՝ 29.874), որը 49-ով կամ 0.2%-ով ավելի է, քան 2019 թվականին:

2020թ. վարույթ ընդունված 29.923 քրեական գործից 22.430-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակաշրջանում (2019թ.՝ 20.685). այդ թվում՝ 5873-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2019թ.՝ 6153), 15.207-ը՝ հետաքննության մարմինների (2019թ.՝ 13.508), իսկ 1350-ը՝ դատախազների կողմից (2019թ.՝ 1024):

2020թ. ավարտվել է 11.559 քրեական գործի վարույթ (2019թ.՝ 13.453), այդ թվում՝ 3664-ը՝ 4671 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 3291-ը՝ 4321 անձի վերաբերյալ)², 38-ը՝ բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 58), 7857-ը կարճվել է (2019թ.՝ 10.104), որոնցից 3380-ը՝ արդարացնող (2019թ.՝ 3952), 4477-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2019թ.՝ 6152) :

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 9499 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2019թ.՝ 11.163), որոնցից 8036-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2019թ.՝ 9172), 1397-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու

²Մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկված գործերի և անձանց վերաբերյալ վիճակագրական տվյալները վերաբերում են առանց կրկնակիի դատարան ուղարկված վիճակագրական տվյալներին, որոնք արտացոլում են «Քննչական աշխատանքի մասին» (Ձև1 Մ) հաշվետվության (այսուհետ՝ **հաշվետվություն**) 1-ին բաժնի 1-ին աղյուսակի 1-ին և 2-րդ սյունակների 52-րդ տողում նշված վիճակագրական տվյալները: Մատնանշված տողում արտացոլված թվերն են հաշվարկվել հաշվետու ժամանակաշրջանում վարույթ ընդունված թվերին, որոնք էլ համապատասխանեցվել են վարույթում քննված քրեական գործերի բաշխման բանաձևին (հաշվետվության 1-ին բաժնի 2-րդ աղյուսակի 2-րդ տող, 1-ին և 2-րդ տողերի գումարի բաշխում):

(2019թ՝ 1926), իսկ 66-ը՝ այլ հիմքերով (2019թ.՝65):

2020թ. 1726 քրեական գործ ուղարկվել է ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ (2019թ.՝1999), 3711 քրեական գործ միացվել է (2019թ.՝ 3408), քրեական գործ հարուցելու մասին 2 որոշում վերացվել է դատախազի կողմից (2019թ.՝ 9):

2020թ. վերջին անավարտ է մնացել 8237 քրեական գործ (2019թ.՝5136), ինչը 3101-ով կամ 60.4%-ով ավել է, քան 2019 թվականին:

2020թ. ընթացքում դատախազների կողմից ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 12.130 որոշման օրինականություն: 2020 թվականին վերացվել է՝

1. քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին 269 որոշում կամ ստուգված որոշումների 2.2%-ը, որոնցից 82-ը կամ 30.5%-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

2. քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին 38 որոշում՝ 47 անձի նկատմամբ, որոնցից 4-ը կամ 10.5% ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

3. քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին 21 որոշում՝ 22 կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ, որոնցից 2-ը կամ 9.5% ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019 թվականին ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 14.957 որոշման օրինականությունը: 2019 թվականին վերացվել է՝

1. քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին 328 որոշում կամ ստուգված որոշումների 2.2%-ը, որոնցից 25-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

2. քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին 52 որոշում, 77 անձանց նկատմամբ, որոնցից 2-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից,

3. քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին 31 որոշում, 29 կասկածյալի կամ մեղադրյալի նկատմամբ, որոնցից 5-ը ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից:

Հաշվետու ժամանակահատվածում քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 216 բողոք (2019թ.՝ 408)³, որոնցից բավարարվել է 17-ը (2019թ.՝ 44) կամ 7.9%-ը (2019թ.՝ 10.8%):

Նույն ժամանակահատվածում քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 61 բողոք (2019թ.՝ 27): Նշված բողոքներից բավարարվել է 5-ը (2019թ.՝ 5):

Քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումների դեմ նույն ժամանակահատվածում բերվել է 14 բողոք (2019թ.՝ 14), որոնցից 3-ը բավարարվել է (2019թ.՝ 1):

Փաստենք, որ քրեական գործով վարույթը կարճելու, քրեական հետապնդում չիրականացնելու, ինչպես նաև քրեական հետապնդումը դադարեցնելու մասին որոշումների դեմ բերված բողոքների թիվը 2020թ. պակաս է 158-ով կամ 35.2%-ով՝ կազմելով 291 բողոք՝ նախորդ տարվա 449-ի դիմաց: Բերված բողոքներից բավարարվել է 25-ը կամ 8.6%-ը (2019թ.՝ 50 կամ 11.1%):

³ 2019թ. հաղորդման սեքստու մ թույլ է սրվել տպագրական վրիպակ և նշվել է 438, իսկ իրական թիվը 408 է:

Փաստորեն, 2020թ. ստուգվել է վարույթը կարճելու մասին 2827 որոշում պակաս, քան 2019թ., իսկ վարույթը կարճելու մասին որոշումը վերացնելու վերաբերյալ կայացված որոշումների թիվը նվազել է 59-ով:

2020թ. ստուգվել է վարույթը կասեցնելու մասին 16.925 որոշման օրինականություն, ինչը 1842-ով կամ 9.8%-ով պակաս է նախորդ տարվա նույն ցուցանիշից (2019թ.՝ 18.767):

Հաշվետու ժամանակահատվածում վարույթը կասեցնելու մասին որոշումների դեմ բերվել է 58 բողոք, որոնցից 3-ը բավարարվել է: Նախորդ տարի բերվել է նման 132 բողոք, որոնցից բավարարվել է 23-ը: Նախորդ տարվա համեմատ բողոքների թիվը պակասել է 74-ով կամ 56.1%-ով:

2020 թվականին վարույթը կասեցնելու մասին ստուգված 16.925 որոշումից 196-ը կամ 1.2%-ը վերացվել է (2019թ.՝ 18.767-ից վերացվել է 386-ը կամ 2.0%-ը):

2020թ. ընթացքում դատախազների կողմից քրեական գործերով տրվել է 2740 ցուցում՝ նախորդ տարվա 2182 ցուցումի դիմաց, այսինքն՝ ցուցումների թիվը աճել է 558-ով կամ 25.6%-ով:

2020թ. ընթացքում հետաքննություն կամ նախաքննություն իրականացնող անձանց կողմից թույլ տրված իրավախախտումների փաստերով ծառայողական քննություն անցկացնելու վերաբերյալ դատախազների կողմից ներկայացվել է 268 միջնորդություն, որոնց քննարկման արդյունքում 72 անձ ենթարկվել է կարգապահական տույժի, 3 անձ՝ քրեական պատասխանատվության:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ընթացքում հետաքննություն կամ նախաքննություն իրականացնող անձանց կողմից թույլ տրված իրավախախտումների փաստերով ծառայողական քննություն անցկացնելու վերաբերյալ դատախազների կողմից ներկայացվել է 399 միջնորդություն, որոնց քննարկման արդյունքում կարգապահական տույժի է ենթարկվել 91 անձ:

2020թ. ընթացքում ձերբակալվել է 1140 անձ, նախորդ տարվա 935-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը աճել է 205-ով կամ 21.9%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 589 անձ՝ 2019թ. 325-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվը աճել է 264-ով կամ 81.2%-ով:

2020թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 1223 միջնորդություն (այս ցուցանիշը չի պարունակում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով մեղադրյալների վերաբերյալ տվյալները), որոնցից բավարարվել է 961-ը կամ 78.6%-ը, մերժվել՝ 262-ը կամ 21.4%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 117-ի կամ 9.6%-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 1092 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 968-ը կամ 88.6%-ը, մերժվել՝ 124-ը կամ 11.3%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 180-ի կամ 16.4%-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2019 թ. համեմատ, 2020 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը աճել է 131-ով կամ 12.0%-ով:

2020թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերն նվազել է 63-ով կամ 35.0%-ով: Այս հանգամանքը կարող է բացատրվել նրանով, որ 2020թ. ապրիլի 24-ին ուժի մեջ մտած «Հայաստանի Հանրապետության քրեական դատավարության օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին» օրենքով գրավը որպես խափանման միջոց կարող է կիրառվել նաև վարույթն իրականացնող մարմնի որոշմամբ, ինչը քրեական հետապնդման մարմիններին օժտել է առավել լայն իրավական գործիքակազմով՝ կիրառելու նշված խափանման միջոցը: Ընդ որում, 2020 թվականի ընթացքում «գրավ» խափանման միջոցը վարույթն իրականացնող քննիչի որոշմամբ կիրառվել է 70 դեպքում, իսկ հսկող դատախազի որոշմամբ՝ 5 դեպքում:

Ներկայացված տվյալները վկայում են այն մասին, որ 2020 թվականին, նախորդ հաշվետու ժամանակաշրջանի հետ համեմատած, առկա է կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունների թվի որոշակի աճ:

Կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու վերաբերյալ դատարան ներկայացված միջնորդությունների թվի աճը, ինչպես նախորդ տարի, նախ և առաջ պայմանավորված է քրեական գործերով վարույթների ընթացքում որպես մեղադրյալ ներգրավված անձանց թվի աճով, ինչն էլ անխուսափելիորեն հանգեցրել է կիրառված դատավարական հարկադրանքի տվյալ միջոցի թվի աճին:

Այսպես, 2020թ. որպես մեղադրյալ է ներգրավվել 6756 անձ՝ նախորդ տարվա 6014 մեղադրյալի դիմաց: Այսինքն՝ մեղադրյալների թիվն ավելացել է 742-ով կամ 12.3%-ով:

Բացի այդ, կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունների թվի աճը պայմանավորված է նաև առանձնապես ծանր հանցագործությունների թվի ավելացմամբ, ինչն օբյեկտիվորեն հանգեցրել է նրան, որ, նախնական քննության շահերից ելնելով, նման հանցագործություններ կատարած անձանց պատշաճ վարքագիծը, օրենքով սահմանված հիմքերի առկայության պայմաններում, քրեական գործերով մինչդատական վարույթի ընթացքում հնարավոր է համարվել բացառապես կալանավորում խափանման միջոցի կիրառմամբ:

Ամփոփելով պետք է փաստել, որ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու միջնորդությունների թվի աճը պայմանավորված է հիմնականում օբյեկտիվ հանգամանքներով, մասնավորապես հանցագործության շարժընթացում առկա փոփոխություններով և, դրանով պայմանավորված, քրեական գործերով քննության պատշաճ ընթացքն ապահովելու նկատառումներով:

Անդրադառնալով կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունների քննարկման պրակտիկային՝ պետք է փաստել, որ երբեմն դատարանները, պատշաճ կերպով չքննարկելով կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից ներկայացված միջնորդությունները, մերժում են դրանք և կիրառում են անազատության մեջ չգտնվելու հետ կապված խափանման միջոցներ, ինչը որոշ դեպքերում հանգեցնում է այլ, երբեմն նաև առանձնապես ծանր հանցագործությունների կատարման: Օրինակ.

Լոռու մարզային քննչական վարչությունում քննվող քրեական գործով 2018 թվականի օգոստոսի 19-ին վարույթն իրականացնող քննիչը միջնորդություն է ներկայացրել ՀՀ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան՝ մեղադրյալի նկատմամբ որպես խափանման միջոց կալանավորում կիրառելու վերաբերյալ, որը նույն օրը բավարարվել է և նրա նկատմամբ խափանման միջոց է կիրառվել կալանավորումը 2 ամիս ժամկետով:

Հիշյալ որոշումը մեղադրյալի շահերի պաշտպանի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան, որը մերժվել է:

Այնուհետև, 2018 թվականի հոկտեմբերի 5-ին վարույթն իրականացնող քննիչը միջնորդություն է ներկայացրել ՀՀ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարան՝ մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը 2 ամիս ժամկետով երկարացնելու մասին, որը կրկին բավարարվել է:

Հիշյալ որոշումը կրկին բողոքարկվել է պաշտպանի կողմից ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան, որը բավարարվել է և բեկանվել է ՀՀ Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանի 2018 թվականի հոկտեմբերի 9-ի մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին որոշումը:

Հատկանշական է այն, որ վարույթն իրականացնող մարմինը մեղադրյալին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին միջնորդության մեջ, որպես հիմնավորում, ի թիվս այլնի, արձանագրել է, որ մեղադրյալը նախկինում անձի դեմ ուղղված հանցագործություններ կատարելու համար մի քանի անգամ դատապարտվել է ազատազրկման, սակայն, հետևություններ չկատարելով, կատարել է նույնանման հանցագործություն, ինչը, ի դեպ, հիմնավոր է համարել նաև Լոռու մարզի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանը և բավարարել քննիչի միջնորդությունը: Մինչդեռ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանն ըստ էության հաշվի չառնելով միջնորդության մեջ նշված նոր հանցագործություն կատարելու հիմնավոր ռիսկը՝ բավարարել է պաշտպանի միջնորդությունը, որի արդյունքում, մեղադրյալը, հայտնվելով ազատության մեջ, 2020թ. կատարել է ավելի ծանր հանցագործություն՝ մասնավորապես՝ հրազենի գործադրմամբ երկու և ավելի անձանց սպանություն:

Գործնականում առկա են նաև դեպքեր, երբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունների քննարկման ժամանակ դատարանները, բավարար ապացույցների առկայության պայմաններում, անհիմն կերպով հաստատված չեն համարում հանցանք կատարելու մեջ հիմնավոր կասկածը, ինչի հիման վրա անհիմն մերժում են ներկայացված միջնորդությունները: Այսպես.

ՀՀ քննչական կոմիտեի Երևան քաղաքի քննչական վարչության Շենգավիթ վարչական շրջանի քննչական բաժնում քննվող քրեական գործով անձին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասով երկու դրվագ խուլիգանություն կատարելու համար: Ընդ որում, մեղադրյալը ևս ընդունել է իր մեղքը, իսկ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդության մեջ որպես հանցանք կատարելու հիմնավոր կասկածի մասին վկայող ապացույցներ են ներկայացվել, մասնավորապես, բանավոր

հայտարարություն ընդունելու մասին արձանագրությունները, քրեական գործ հարուցելու և վարույթ ընդունելու մասին որոշումը, տուժողներ ճանաչելու մասին որոշումները և վերջիններիս հարցաքննությունների արձանագրությունները, վկաների հարցաքննությունների արձանագրությունները, դեպքի վայրի զննության արձանագրությունները, մեղադրյալին բերման ենթարկելու և ձերբակալելու մասին արձանագրությունները, որպես կասկածյալ և մեղադրյալ հարցաքննությունների արձանագրությունները:

Դատարանը մերժել է ներկայացված միջնորդությունը և մերժման հիմքում դրել է այն եզրահանգումը, որ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից ներկայացված նյութերը բավարար չեն արձանագրելու, որ առկա է մեղադրյալի կողմից ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցագործությունները կատարած լինելու վերաբերյալ հիմնավոր կասկածը, քանի որ դատարանը գտնում է, որ մեղադրյալի արարքներին տրված իրավական որակումն ակնհայտորեն չի համապատասխանում նրան վերագրված փաստերը հաստատող՝ միջնորդությանը կից ներկայացված նյութերին: Դատարանը արձանագրել է, որ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից ներկայացված նյութերում բացակայում է խուլիգանության (հասարակական կարգը կոպիտ կերպով խախտելու և հասարակության անդամների նկատմամբ բացահայտ անհարգալից վերաբերմունք դրսևորելու եղանակը) դրսևորումը, չեն ներկայացվել դրա վերաբերյալ փաստական տվյալները: Դատարանը գտել է, որ վարույթն իրականացնող մարմինը դատարանին չի ներկայացրել փաստեր կամ տեղեկություններ, որոնք կհամոզեին դատարանին, որ մեղադրյալը հիմնավոր կերպով մեղադրվում է երկու դրվագ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված ենթադրյալ հանցագործության կատարման մեջ և հնարավորություն կտային հիմնավոր կասկածի չափանիշով փաստելու մեղադրյալի առնչությունն իրեն վերագրվող ենթադրյալ հանցագործություններին:

Նշված հիմնավորումների համատեքստում դատարանը եկել է այն եզրահանգման, որ ներկայացված որոշակի նյութերում բացակայում է ենթադրյալ հանրորեն վտանգավոր արարքների կատարմանը մեղադրյալի առնչությունը (հիմնավոր կասկածը):

Դատարանը ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված հանցագործությունները կատարած լինելու վերաբերյալ հիմնավոր կասկածի բացակայության պայմաններում, կալանավորման հիմքերի առկայության հարցը քննարկման առարկա չի դարձրել:

Դատարանի նշված որոշման դեմ բերվել է վերաքննիչ բողոք, որը մասնակի բավարարվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի կողմից: Նշված որոշման հիմքում ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը դրել է հետևյալ փաստարկը, որ գործի փաստական տվյալներն ինքնին հաստատում են իրեն մեղսագրված հանցանքը մեղադրյալի կողմից կատարած լինելու հիմնավոր կասկածը, ինչը առերևույթ համապատասխանում է քրեական օրենսգրքով չթույլատրվող համապատասխան հանցակազմի, այն է՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասի հանցակազմի հատկանիշներին, ինչի պայմաններում Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանի հետևությունները, առ այն, թե վարույթն իրականացնող մարմինը դատարանին չի ներկայացրել փաստեր կամ

տեղեկություններ, որոնք կհամոզեն դատարանին, որ մեղադրյալը հիմնավոր կերպով մեղադրվում է երկու դրվագ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 2-րդ մասով նախատեսված ենթադրյալ հանցագործությունների կատարման մեջ և հնարավորություն կտային հիմնավոր կասկածի չափանիշով փաստելու մեղադրյալի առնչությունն իրեն վերագրվող ենթադրյալ հանցագործությունների կատարմանը՝ վերացական է և չպատճառաբանված:

Նշված քրեական գործը հետագայում մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան և 2020թ. հոկտեմբերի 7-ին կայացվել է մեղադրական դատավճիռ:

Վերոգրյալի համատեքստում ակնհայտ է, որ դատարանը, մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոց կալանավորում կիրառելու մասին միջնորդությունը մերժելով և նրան արգելանքից ազատելով, պատշաճ իրավական գնատականի չի արժանացրել վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից միջնորդությանը կից դատարանին ներկայացված նյութերը, որոնցով ակնհայտորեն հիմնավորված է եղել մեղադրյալի ենթադրյալ առնչությունը՝ իրեն մեղսագրվող հանցանքների կատարմանը, ինչի արդյունքում դատավորը կատարել է վերացական և չպատճառաբանված դատողություններ այն մասին, որ դատարան ներկայացված որոշակի նյութերում բացակայում է ենթադրյալ հանրորեն վտանգավոր արարքների կատարմանը մեղադրյալի առնչությունը (հիմնավոր կասկածը):

Նշվածի հիման վրա ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից հաղորդում է ներկայացվել ՀՀ արդարադատության նախարարին, ինչի հիման վրա դատավորի նկատմամբ հարուցվել է կարգապահական վարույթ:

Մեկ այլ գործով, դատարանը, 2020թ. սեպտեմբերի 3-ին քննության առնելով ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-308-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 38-205-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-308-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 38-205-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով նախատեսված հանրորեն վտանգավոր ենթադրյալ արարքները կատարելու համար մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին միջնորդությունը, որոշում է կայացրել այն մերժելու մասին:

Հիշյալ որոշմամբ առաջին ատյանի դատարանը գտել է, որ ներկայացված փաստական տվյալները բավարար չեն համարելու, որ մեղադրյալն առնչություն ունի իրեն վերագրվող արարքներին, այսինքն՝ ներկայացված նյութերում բացակայում է հիմնավոր կասկածը:

Վերոհիշյալ որոշման դեմ քրեական գործի մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի կողմից բերվել է վերաքննիչ բողոք:

2020 թվականի սեպտեմբերի 28-ին ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը, քննության առնելով ներկայացրած բողոքը, գտել է, որ վարույթն իրականացնող մարմինն առաջին ատյանի դատարանին է ներկայացրել մինչդատական վարույթի տվյալ փուլին բնորոշ բավարար տեղեկություններ, փաստեր և ապացույցներ, որոնք գործի ներկայիս դատավարական փուլի իմաստով ընդհանուր առմամբ մատնանշում են մեղադրյալի առնչությունը նկարագրված ենթադրյալ հանցագործությունների կատարմանը, ինչպես նաև ողջամտորեն հիմնավորում են, որ դեպքերը, որոնց կատարման մեջ անձը մեղադրվում է, համընկնում է իրեն վերագրվող ենթադրյալ արարքներին: Առաջին ատյանի դատարանը

վերաբերելի չափանիշով բովանդակային առումով չի անդրադարձել քննիչի միջնորդության մեջ նշված և միջնորդությանը կից ներկայացված բոլոր փաստական տվյալներին և ներկայացված բոլոր փաստական տվյալները համակցության մեջ չի գնահատել, ինչի արդյունքում համապատասխան հիմնավոր կասկածի բացակայության մասով դատարանը հանգել է սխալ հետևության: Նկատի ունենալով վերոգրյալը՝ ՀՀ վերաքննիչ դատարանը բերված վերաքննիչ բողոքը բավարարել է մասնակի, առաջին ատյանի դատարանի որոշումը բեկանել է և գործն ուղարկել նույն դատարան՝ նոր քննության:

2020 թվականի նոյեմբերի 23-ին վարույթն իրականացնող մարմինը որոշում է կայացրել մեղադրյալին առաջադրված մեղադրանքը փոփոխելու և լրացնելու մասին, ապա վերջինիս մեղադրանք առաջադրել վեց դրվագ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-311-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 3-րդ կետով, հինգ դրվագ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-205-րդ հոդվածի 1-ին մասի 2-րդ կետով և մեկ դրվագ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-205-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

Նույն օրը դատարան է ներկայացվել է միջնորդություն՝ մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին:

Դատարանը 2020 թվականի նոյեմբերի 24-ին քննության առնելով մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու մասին վարույթն իրականացնող մարմնի միջնորդությունը՝ որոշում է կայացրել այն մերժելու մասին:

Դատարանը որոշման պատճառաբանական մասում արձանագրել է, որ ներկայացված նյութերում առկա չէ հիմնավոր կասկած առ այն, որ մեղադրյալը հնարավոր է առնչություն ունի իրեն վերագրվող հանցավոր արարքների կատարմանը: Մասնավորապես, դատարանը փաստել է, որ միջնորդությանը կից ներկայացված նյութերում մեղադրանքին վերաբերելի գործողությունների վերաբերյալ տեղեկություններ պարունակում են միայն գործով մեկ այլ մեղադրյալի լրացուցիչ հարցաքննությունների արձանագրությունները:

Այնուհետև, դատարանը վերլուծել է մեղադրյալի ցուցմունքները, դրանք համադրել է քրեական գործով ձեռք բերված այլ փաստական հանգամանքների հետ, արձանագրել, որ մեղադրյալի ցուցմունքներում առկա են հակասություններ, որի արդյունքում, ըստ էության, գտել է, որ մեղադրյալի ցուցմունքներն արժանահավատ չեն:

Վերոնշյալ դատական ակտը մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը 2020 թվականի դեկտեմբերի 25-ի որոշմամբ մասնակի բավարարել է վերաքննիչ բողոքը, բեկանել առաջին ատյանի դատարանի՝ 2020 թվականի նոյեմբերի 24-ի որոշումը և գործն ուղարկել նույն դատարան՝ նոր քննության:

Մասնավորապես, վերաքննիչ դատարանն արձանագրել է, որ մեղսագրվող ենթադրյալ հանցանքներին մեղադրյալի առնչությունը հիմնավորված չլինելու մասին իր հետևությունն առաջին ատյանի դատարանն էության մեջ պայմանավորել է տվյալ գործով մյուս մեղադրյալի ցուցմունքներով, որոնցով վերջինս ուղղակիորեն մատնանշել է մեղադրյալի առնչությունը նրան վերագրվող ենթադրյալ հանցագործություններին, անարժանահավատ համարելու հանգամանքով, ինչը, իր հերթին, հանգեցնում է նրան, որ

մինչդեռ վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության շրջանակներում առաջին ատյանի դատարանն ըստ էության իրականացրել է ապացուցողական գործունեություն՝ փաստացի ստուգման ու գնահատման ենթարկելով գործով ձեռք բերված ապացույցները: Այլ կերպ՝ Առաջին ատյանի դատարանը փաստացի քննության առարկա է դարձրել և մեղսագրվող ենթադրյալ հանցանքներին մեղադրյալի առնչությունը հիմնավորված չլինելու մասին իր հետևությունը պատճառաբանել է այնպիսի հարցերի վերաբերյալ գնահատականներ տալով, որոնք բուն արդարադատության իրականացման արդյունքում լուծման ենթակա հարցեր են և դուրս են մինչդատական վարույթի նկատմամբ դատական վերահսկողության շրջանակներից:

Արդյունքում՝ Վերաքննիչ դատարանը գտել է, որ ներկայացված փաստական տվյալները հիմք են տալիս ողջամիտ ենթադրություն անելու առ այն, որ մեղադրյալն առնչություն ունի իրեն վերագրվող ենթադրյալ հանցագործությունների դեպքերին:

Միաժամանակ, նկատի ունենալով, որ առաջին ատյանի դատարանը միջնորդությունը մերժելիս կալանավորման հիմքերին չի անդրադարձել, ուստի մասնակի բավարարել է վերաքննիչ բողոքը, բեկանել առաջին ատյանի դատարանի որոշումը և գործն ուղարկել է նույն դատարան՝ նոր քննության:

Նշված դեպքի կապակցությամբ, ՀՀ գլխավոր դատախազի հաղորդման հիման վրա, ՀՀ արդարադատության նախարարի կողմից հարուցվել է կարգապահական վարույթ:

Կալանավորում խափանման միջոցի կիրառման հիմքերի առկայության վերաբերյալ՝ դատական պրակտիկայում կիրառվող անհիմն մոտեցման մեկ այլ ակնառու դեպք է հետևյալը.

Դատաքննության փուլում գտնվող գործով 2019թ. սեպտեմբերի 10-ի դատական նիստում, քննության առնելով ամբաստանյալի նկատմամբ գրավը թույլատրելի ճանաչելու վերաբերյալ վերջինիս պաշտպանի միջնորդությունը, դատարանը որոշում է կայացրել այն բավարարել՝ գրավի չափ սահմանելով 1 միլիոն ՀՀ դրամ:

Վերոնշյալ դատական ակտը մեղադրողի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը 2019թ. նոյեմբերի 7-ի որոշմամբ մեղադրողի վերաքննիչ բողոքը բավարարել է՝ ամբաստանյալի նկատմամբ գրավի կիրառումը ճանաչելով անթույլատրելի:

Այնուհետև, ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշմանն անմիջապես հաջորդած դատական նիստում՝ 2019թ. դեկտեմբերի 18-ին, դատարանը պաշտպանի նախորդ նույնաբովանդակ միջնորդության հիման վրա, ամբաստանյալի նկատմամբ կրկին թույլատրելի է ճանաչել գրավի կիրառումը՝ դրա չափ սահմանելով 1 միլիոն ՀՀ դրամ: Ընդ որում, նշվածը տեղի է ունեցել այն պայմաններում, երբ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի վկայակոչված որոշումից հետո, մինչև դատարանի կողմից կրկին գրավը թույլատրելի ճանաչելու մասին 2019թ. դեկտեմբերի 18-ի որոշումը, նշված գործով դատական նիստեր տեղի չեն ունեցել, դատավարական գործողություններ չեն կատարվել և որևէ նոր փաստական տվյալներ չեն հետազոտվել:

Հիշյալ դատական ակտը մեղադրողի կողմից բողոքարկվել է ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան, որի արդյունքում ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2020թ. փետրվարի 19-ի որոշմամբ մեղադրողի վերաքննիչ բողոքը բավարարվել է մասնակիորեն, դատարանի 2019թ. դեկտեմբերի 18-ի որոշումը բեկանվել է և նյութերը վերադարձվել են ստորադաս դատարան:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանը նշել է, որ դատարանն անտեսել և որևէ կերպ չի անդրադարձել վերաքննիչ դատարանի կողմից 2019թ. դեկտեմբերի 18-ի որոշմամբ արձանագրված՝ քրեական դատավարությանը մասնակցող անձանց վրա անօրինական ազդեցություն գործադրելու ճանապարհով դատարանում գործի քննությանը խոչընդոտելու ռիսկերին:

2020թ. ապրիլի 14-ի դատական նիստում մեղադրողի կողմից դատավորին ներկայացվել է ինքնաբացարկ հայտնելու վերաբերյալ միջնորդություն, որը դատարանի կողմից ակնհայտ չպատճառաբանված որոշմամբ մերժվել է, ընդ որում՝ կայացված որոշմամբ պարզաբանվել է այն ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան բողոքարկելու հնարավորությունն այն դեպքում, երբ այդպիսի կարգ նախատեսված չէ օրենքով:

Այնուհետև, 2020թ. ապրիլի 16-ի դատական նիստում, ամբաստանյալի պաշտպանի նոր միջնորդության հիման վրա, դատավորը կրկին որոշում է կայացրել այն բավարարելու և գրավը թույլատրելի ճանաչելու մասին:

Այսինքն, առաջին ատյանի դատարանի դատավորը, մի կողմից չանդրադառնալով ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի երկու դատական ակտերով նշված պահանջներին և երկու անգամ իր դատական ակտի բեկանման պայմաններում նույն որոշման կայացմամբ, մյուս կողմից՝ ըստ էության քննության առարկա դարձնելով պաշտպանի ոչ թե նախորդ, այլ՝ նոր միջնորդությունը, թույլ է տվել դատավարական իրավունքի նորմի խախտումներ, ինչից ելնելով՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի հաղորդման հիման նշված դատավորի նկատմամբ հարուցվել է կարգապահական վարույթ, որի արդյունքում վերջինիս նկատմամբ կիրառվել է «խիստ նկատողություն» կարգապահական տույժը:

Նմանատիպ բազմաթիվ իրավիճակների վերլուծությունը վկայում է, որ հատկապես ստորադաս դատարանների կողմից մեղադրյալին կալանավորելու վերաբերյալ սկզբնական միջնորդությունները պատշաճ գնահատման չենթարկելը էական բացասական ազդեցություն է ունենում քրեական գործերի արդյունավետ նախաքննության, դրանց օբյեկտիվ ելքի վրա:

Ընդ որում, այդպիսի ակտերը թեև հետագայում բեկանվում են, այդուհանդերձ, անձի կալանավորումը դառնում է ժամանակավրեպ, նախաքննության բնականոն ընթացքին, արդյունավետությանը խոչընդոտած հանգամանքները արդեն իսկ դրսևորած են լինում իրենց բացասական հետևանքները, անդառնալի ազդեցություն են ունենում ապացուցողական գործընթացի վրա:

Խնդիրն առավել մտահոգիչ է դառնում, երբ խոսքը վերաբերում է բարդ, բազմաթիվ անձանց ներգրավմամբ հանրային բարձր վտանգավորություն և հնչեղություն ունեցող գործերով, քրեական ենթամշակույթի ակնհայտ դրսևորումների, զանգվածային անկարգությունների համար մեղադրվող անձանց: Այսպես.

ՀՀ ոստիկանության քրեական ոստիկանության գլխավոր վարչությունում 2020թ. օգոստոսի 10-ին հարուցված քրեական գործի շրջանակներում ձեռնարկված ծավալուն օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների և քննչական անհետաձգելի գործողությունների արդյունքում բացահայտվել էր «օրենքով գողի»՝ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ ունեցող անձի և, այսպես կոչված, «գոն նայող» հանդիսացող «քրեական հեղինակության»՝ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ ունեցող անձանց կողմից քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորում ղեկավարելու, տարբեր անձանց կողմից այդ խմբավորումներին մասնակցելու և «օրենքով գողի»՝ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ ունեցող անձին՝ իր անօրինական ազդեցությունն օգտագործելով, մասնավոր խնդրին վերաբերող վեճը լուծելու համար քաղաքացու կողմից դիմելու դեպքեր:

2020թ. օգոստոսի 13-ին վերոնշյալ հանցավոր արարքները կատարելու համար ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.2-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 5-րդ կետով մեղադրանք է առաջադրվել նույն օրը ձերբակալված՝ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ ունեցող, քրեական աշխարհում «Ալո» մականունով հայտնի «օրենքով գող» Ա.Մ.-ին, իսկ նրա կողմից ղեկավարվող խմբավորման մասնակից, քրեական հեղինակություն համարվող, «Տիգ» մականվամբ հայտնի Ա.Ս.-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.3-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Նախաքննություն կատարող մարմնի կողմից միջնորդություններ են ներկայացվել դատարան՝ նրանց նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու համար:

Երևանի քաղաքի ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարանը, սակայն, քննության արդյունքում մերժել էր միջնորդությունները՝ իրենց մեղսագրվող արարքների կատարմանը նշված անձանց հնարավոր մասնակից լինելու հիմնավոր կասկածի բացակայության պատճառաբանությամբ՝ այդպիսով նաև չանդրադառնալով միջնորդված խափանման միջոցի հիմքերին:

2020թ. օգոստոսի 25-ին ՀՀ գլխավոր դատախազության հասարակական անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության կողմից վերաքննիչ բողոքներ են ներկայացվել ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարան՝ խնդրելով բեկանել Առաջին ատյանի դատարանի վերոնշյալ որոշումները և կայացնել նրանց նկատմամբ կալանքը որպես խափանման միջոց ընտրելու դատական ակտեր:

Քննության արդյունքում ՀՀ վերաքննիչ դատարանը, սեպտեմբերի 8-ի որոշմամբ մասնակի բավարարել է մեղադրյալ Ա.Մ.-ի նկատմամբ խափանման միջոցի վերաբերյալ ՀՀ գլխավոր դատախազության բողոքը՝ բեկանելով Առաջին ատյանի դատարանի որոշումը և գործն ուղարկելով նույն դատարան՝ նոր քննության:

ՀՀ վերաքննիչ դատարանը, ըստ էության, հիմնավոր է համարել ներկայացված բողոքում ՀՀ գլխավոր դատախազության կողմից ներկայացված հիմնավորումները՝ մեղսագրվող արարքների կատարմանը նշված անձանց հնարավոր առնչություն ունենալու

հիմնավոր կասկածի շեմը հաղթահարված լինելու և Առաջին ատյանի դատարանի կողմից անհիմն, չպատճառաբանված որոշում կայացրած լինելու վերաբերյալ:

Մասնավորապես, ՀՀ վերաքննիչ դատարանը գտել է, որ միջնորդության քննության արդյունքում Առաջին ատյանի դատարանը համապատասխան օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքների վերաբերյալ փաստական տվյալները բավարար չափով բովանդակային գնահատման չի ենթարկել, առկա մյուս փաստական տվյալները գնահատման է ենթարկել առանձին-առանձին՝ չդիտարկելով դրանք համակցության մեջ, և հաշվի չի առել միջնորդությանը կից ներկայացված բոլոր փաստական տվյալները, ինչի արդյունքում հանգել է գործի նյութերից չբխող հետևությունների: Իսկ խափանման միջոցի հարցի լուծման ակտ չկայացնելու փոխարեն գործը նոր քննության վերադարձնելու որոշումը ՀՀ վերաքննիչ դատարանը պայմանավորել է նախաքննական մարմնի ներկայացրած՝ խափանման միջոց կալանավորման հիմքերին Առաջին ատյանի դատարանի կողմից անդրադառնալու անհրաժեշտությամբ:

ՀՀ վերաքննիչ դատարանը, դատավորների այլ կազմով, մասնակի բավարարել է նաև մյուս մեղադրյալի՝ Ա.Ս.-ի վերաբերյալ Առաջին ատյանի դատարանի որոշման դեմ ներկայացված ՀՀ գլխավոր դատախազության բողոքը՝ բեկանելով այն և ուղարկելով նույն դատարան՝ նոր քննության:

Մեկ այլ օրինակ.

ՀՀ գլխավոր դատախազությունը դեռևս 2019թ. դեկտեմբերի 6-ին վճռաբեկ բողոք էր ներկայացրել 2018թ. ապրիլյան դեպքերի ընթացքում Երևան քաղաքի Էրեբունի վարչական շրջանում տեղի ունեցած անկարգությունների, ինչպես նաև՝ Արարատի մարզի Հայանիստ-Հովտաշատ գյուղերի խաչմերուկի մոտ արձանագրված՝ զենքի գործադրմամբ խուլիգանության դեպքերի առթիվ քննվող քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավված Մասիսի քաղաքապետ Դ.Հ.-ի նկատմամբ որպես խափանման միջոց ընտրված կալանավորումը գրավով փոխարինելու մասին Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի 2018թ. սեպտեմբերի 17-ի որոշման և այդ որոշման դեմ դատախազության վերաքննիչ բողոքը մերժելու վերաբերյալ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2018թ. նոյեմբերի 3-ի որոշման դեմ:

Վերոնշյալ քրեական գործով Դ.Հ.-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 1-ին և 2-րդ մասերով, 258-րդ հոդվածի 4-րդ մասով: Հետագայում նրան մեղսագրվող արարքները վերաորակվել են, նրան մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 4-րդ մասով և քրեական գործը, ըստ մեղադրանքի 8 անձի, 2019թ. հունիսի 14-ին ուղարկվել էր դատարան:

Նշված վճռաբեկ բողոքի կապակցությամբ, այն վարույթ ընդունելուց շուրջ մեկուկես տարի անց, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը դատախազությանն է ուղարկել դատախազության բողոքի վերաբերյալ 2019թ. նոյեմբերի 7-ին ընդունված որոշումը:

Որոշմամբ Վճռաբեկ դատարանն ամբողջությամբ հիմնավորված է համարել դատախազության դիրքորոշումը՝ Դ.Հ.-ի դեպքում գրավը որպես կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց կիրառելն անթույլատրելի ճանաչելու վերաբերյալ: Վճռաբեկ դատարանն իր որոշմամբ ուղղակի ամրագրել է, որ ստորադաս դատարանները

վերոնշյալ որոշումները կայացնելիս թույլ են տվել ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 135-րդ և 143-րդ հոդվածների պահանջների այնպիսի էական խախտումներ, որոնք հիմք են նրանց կայացրած դատական ակտերը բեկանելու համար:

Վճռաբեկ դատարանն իր հիմնավորումներում, մասնավորապես, նշել է, որ ստորադաս դատարանները մեղադրյալ Դ.Հ.-ի նկատմամբ այլընտրանքային խափանման միջոց գրավի կիրառումը թույլատրելի ճանաչելիս չեն պահպանել Վճռաբեկ դատարանի ձևավորած նախադեպային իրավունքի պահանջները, անտեսել են քրեական գործի՝ տվյալ պահին առկա փաստական հանգամանքների առանձնահատկությունները, որոնք, ի դեպ, ինչպես Առաջին ատյանի դատարանում, այնպես էլ Վերաքննիչ դատարանում, հարցի քննարկման ժամանակ վկայակոչում էր դատախազությունը: Մասնավորապես, Վճռաբեկ դատարանը հատուկ ուշադրություն է դարձրել Դ. Հ.-ին քննության այդ փուլում մեղսագրված արարքների կատարման եղանակին, ընդգծել, որ ստորադաս դատարանները հաշվի չեն առել ենթադրյալ հանցանքը կատարելիս նրա՝ զինված լինելու, պաշտոնատար անձ լինելու հանգամանքները: Վերջինս նաև ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի համատեքստում դիտարկվում է որպես էական հանգամանք անձի ազատության իրավունքի սահմանափակման հարցը լուծելիս՝ հաշվի առնելով իր պաշտոնի և հասարակական դիրքի օգտագործմամբ վարույթի մասնակիցների նկատմամբ ազդեցություն գործադրելու և դրանով իսկ գործի քննությանը խոչընդոտելու առումով ունեցած առավել մեծ հնարավորությունները, առավելևս այն պայմաններում, երբ գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվածների մեջ կան անձինք, որոնք աշխատել են նրա ենթակայության ներքո, գտնվել են նրանից ծառայողական կախվածության մեջ, կամ որոնք նրա հետ գտնվել են մերձավոր, ազգակցական հարաբերությունների մեջ:

Վճռաբեկ դատարանը, ըստ այդմ, հանգել է չափազանց կարևոր հետևության առ այն, որ նման փաստական հանգամանքների դեպքում անձի զբաղեցրած պաշտոնի, ունեցած իշխանության, գործով անցնող դատավարության մասնակիցների նկատմամբ հնարավոր ազդեցություն գործադրելու բարձր հավանականության պայմաններում, գրավը չի կարող լինել արդյունավետ իրավական ներգործության միջոց:

Այդուհանդերձ, Վճռաբեկ դատարանն այս որոշումը կայացրել, առավել ևս այն դատախազությանն է ուղարկել մի իրավիճակում և ժամանակահատվածում, երբ քրեական գործը վաղուց արդեն դատարանում էր, Դ.Հ.-ի նկատմամբ խափանման միջոցի վերաբերյալ ընդունվել էր այլ որոշում և, հետևաբար, կայացվելու պահին արդեն այն, հետևանքների առումով, որևէ իրավական նշանակություն չէր կարող ունենալ:

Ցավոք, գործող իրավական ընթացակարգերն այնպիսին են, որ իրավական զարգացման տեսանկյունից նման խիստ կարևոր որոշումները, իրավական մեկնաբանությունները հնարավոր են դառնում նման ուշացումներով՝ ըստ էության, իմաստազրկելով կոնկրետ գործընթացը և անուղղակի կերպով անհիմն անվստահություն սերմանելով վարույթն իրականացնող մարմնի, դատախազության գործողությունների և դրանց որակի նկատմամբ:

Պետք է փաստել, որ նմանատիպ յուրաքանչյուր դեպքում, անհիմն դատական ակտեր կայացրած դատավորների գործողություններում առերևույթ կարգապահական խախտման

հիմքերի առկայության պարագայում, պարտադիր նախաձեռնվում է վերջիններիս կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու ընթացակարգ, որի արդյունքում արդեն իսկ արձանագրվել է դեպք, երբ նման դատական ակտ կայացրած դատավորի վերաբերելի գործողությունները, ի թիվս այլնի, հիմք են հանդիսացել ԲԴԽ-ի կողմից վերջինիս լիազորությունները դադարեցնելու համար:

2020 թվականի ընթացքում հետախուզվել է 14.954 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1769-ը կամ 11.8%-ը:

2019 թվականի համեմատությամբ 2020 թվականին հետախուզվողների թիվը պակասել է 396-ով կամ 2.6%-ով: Հետախուզվողների հայտնաբերման քանակական ցուցանիշը նվազել է 585-ով, իսկ տոկոսայինը՝ 24.8%-ով:

Ընդհանուր հանցատեսակների մեջ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվողների գերակշիռ թիվը հաշվի առնելով՝ նույն տվյալները ներկայացվում են առանց նշված հոդվածով հետախուզվողների տվյալների: Այսպես.

2020 թվականին հետախուզվել է 3850 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1127-ը կամ 31.0%-ը:

2019 թվականին հետախուզվել է 3639 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1109-ը կամ 30.5%-ը:

Փաստորեն՝ 2019 թվականի համեմատությամբ 2020 թվականին հետախուզվողների թիվը ավելացել է 18-ով կամ 1.6%-ով:

2020 թվականին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվել է 11.104 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 624-ը կամ 5.8%-ը:

2019 թվականին նշված հոդվածով հետախուզվել է 11.711 մեղադրյալ, որոնցից հայտնաբերվել է 1245-ը կամ 10.6%-ը:

Փաստորեն՝ 2019 թվականի համեմատությամբ 2020 թվականին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 327-րդ հոդվածով հետախուզվողների թիվը պակասել է 607-ով կամ 5.1%-ով, հայտնաբերման քանակական ցուցանիշը պակասել է 621-ով, իսկ տոկոսային ցուցանիշը պակասել է 4.8%-ով:

Տարի	Հետախուզվել են			Հայտնաբերվել են			
	ՀՀ քր. օր. 327-րդ հոդ.	ՀՀ քր. այլ հոդվ.	Ընդ. տարվա ընթացքում	ՀՀ քր. օր. 327-րդ հոդ.	ՀՀ քր. օր. այլ հոդվ.	Ընդ.	Հայտ. %-ը
2018	12.191	3733	15.924	1251	1159	2410	15.1
2019	11.711	3639	15.350	1245	1109	2354	15.3
2020	11.104	3850	14.954	642	1127	1769	11.8

Հետախուզական աշխատանքների մասին խոսելիս հարկ է նշել, որ մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության լիազորության իրականացման

ընթացքում պարզվել են փաստացի հետախուզում չիրականացնելու դեպքեր: Նշված դեպքերից մեկով հարուցվել է քրեական գործ և նախաքննություն կատարելու համար ուղարկվել ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն, մեկով հետախուզման պարտականություն կրող անձն ենթարկվել է կարգապահական պատասխանատվության:

Բացի այդ, մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության լիազորությունն իրացնելու ընթացքում հայտնաբերվել են դեպքեր, երբ մեղադրյալին հետախուզում հայտարարելու և քրեական գործի վարույթը կասեցնելու մասին որոշումները պատճառաբանվել են մեղադրյալի և՛ թաքնվելու, և՛ գտնվելու վայրը հայտնի չլինելու հիմքով՝ անտեսելով այդ հիմքերի տարանջատման կարևորությունը: Նման դեպքերը քննարկման առարկա դարձնելու, վարույթն իրականացնող մարմնի, այդ թվում՝ մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի ուշադրությունը հրավիրելու և դրանք բացառելու նպատակով, դատախազության համապատասխան ստորաբաժանման ղեկավարներին հասցեագրվել են համապատասխան գրություններ:

2020թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 53.3%-ը (2019թ.՝ 57.8%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 17.4%-ը (2019թ.՝ 17.4%)՝ մինչև 4 ամիս, 10.6%-ը (2019թ.՝ 9.8%)՝ մինչև 6 ամիս, 12.8%-ը (2019թ.՝ 11.5%)՝ մինչև 1 տարի, 5.9%-ը (2019թ.՝ 3.5%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

Նշվածից հետևում է, որ 2020թ. ընթացքում քննված քրեական գործերի 18.7% -ի նախաքննությունը տևել է 6 ամսից ավելի, այդ թվում՝ 3.5%-ը՝ մեկ տարուց ավելի:

Կարևորելով անձանց՝ ողջամիտ ժամկետում իրենց գործի քննության իրավունքի ապահովումը, ՀՀ գլխավոր դատախազի հանձնարարականի համաձայն, ՀՀ գլխավոր դատախազությունում 2020թ. քննարկվել են 6 ամսից ավելի քննվող քրեական գործերը՝ նախաքննության ժամկետների ձգձգման պատճառները պարզելու, դրանց վերացմանն ուղղված անհրաժեշտ կառուցակարգեր սահմանելու, քրեական գործերի ընթացքը լուծելու համար հստակ ժամկետներով կոնկրետ հանձնարարություններ տալու նպատակով:

Քրեական գործերի քննարկումը ցույց է տվել, որ նախաքննության ժամկետների ձգձգումները հիմնականում պայմանավորված են օբյեկտիվ պատճառներով, մասնավորապես, քննիչների գերծանրաբերոնվածությամբ, համավարակով և ռազմական դրությամբ:

Որպես քրեական գործերի նախաքննության ժամկետների ձգձգման հիմնական պատճառ շարունակում է մնալ քրեական վարույթի ընթացքում նշանակվող փորձաքննությունների կատարման տևական ժամանակահատվածը:

Նշված հարցի լուծման կապակցությամբ ՀՀ դատախազության կողմից, ՀՀ բոլոր նախաքննական մարմինների, փորձագիտական հիմնարկների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ, 2019թ. ընթացքում կատարվել են մեծածավալ աշխատանքներ, որոնց արդյունքները ներկայացվել են դեռևս նախորդ տարի:

Այդուհանդերձ, առկա խնդիրները դեռևս համակարգային լուծում չեն ստացել: Որպես խնդրի լուծման խոչընդոտներից հիմնականը շարունակում է մնալ դատական-փորձագիտական ոլորտը կարգավորող համալիր օրենքի բացակայությունը, որը, ՀՀ

կառավարության 2019 թվականի հոկտեմբերի 10-ի 1441-Լ որոշմամբ հաստատված Հայաստանի Հանրապետությունում դատական և իրավական բարեփոխումների 2019-2023 թվականների ռազմավարության համաձայն, ներկայումս մշակման փուլում է:

2020թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 1060 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 6.663.259.641 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 28.753.010.172), որից պետությանը՝ 4.181.808.755 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 5.121.345.746), իրավաբանական անձանց՝ 960.473.971 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 21.949.284.932), ֆիզիկական անձանց՝ 1.520.976.915 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.682.379.494):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 2.257.933.288 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2019թ.՝ 2.721.661.682), որից պետությանը՝ 1.806.580.940 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.461.863.845), իրավաբանական անձանց՝ 54.518.260 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 938.715.709), ֆիզիկական անձանց՝ 396.834.088 ՀՀ դրամի չափով (2019թ.՝ 321.082.128):

2020թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 7.289.300.006 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 2.728.669.389), որից պետությանը՝ 6.910.553.769 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 2.439.751.904), իրավաբանական անձանց՝ 37.376.453 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 83.273.830), ֆիզիկական անձանց՝ 341.369.784 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 205.643.655):

Նյութերի նախապատրաստման և նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 6.406.668.967 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2019թ.՝ 2.945.477.087), որից պետությանը՝ 6.144.115.011 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 2.820.985.512), իրավաբանական անձանց՝ 25.104.720 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 29.496.155), ֆիզիկական անձանց՝ 237.449.236 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 94.995.420) չափով:

2020թ. ընթացքում քննված քրեական գործերով դատարան է ներկայացվել 4482 խուզարկության միջնորդություն (2019թ.՝ 4321), որոնցից 4285-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 197-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 4482 միջնորդությունից բավարարվել է 4264-ը կամ 95.1%-ը (2019թ.՝ 4117-ը կամ 95.3%-ը), մերժվել է 218-ը կամ 4.9%-ը (2019թ.՝ 204-ը կամ 4.7%-ը), որոնցից 211-ը՝ բնակարանի խուզարկության, իսկ 7-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկությունների ստացման:

ՀՀ գլխավոր դատախազությունում ամփոփվել են 2020թ. ընթացքում խոշտանգումների դեմ քրեաիրավական պայքարի արդյունքները:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում վարչության դատախազների կողմից հսկողություն է իրականացվել խոշտանգումների վերաբերյալ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում նախապատրաստված 47 նյութերի նկատմամբ՝ նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի 40 նյութերի դիմաց: Նախապատրաստված նյութերից 10-ով կայացվել են որոշումներ հանցակազմի կամ հանցագործության դեպքի բացակայության հիմքով քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին (նախորդ տարվա 7 նյութի դիմաց), 37 նյութերով հարուցվել են քրեական գործեր (նախորդ տարվա 33 հարուցված քրեական գործերի դիմաց):

2020 թվականի ընթացքում քաղաքացիներին ուստիկանության և այլ մարմինների բաժիններում ապօրինի պահելու, նրանց փաստացի ազատությունից զրկելու, խոշտանգումների և այլ դաժան, անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի, ինչպես նաև պաշտոնատար անձանց կողմից մարդու իրավունքների այլ ենթադրյալ խախտումների վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով, 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 341-րդ հոդվածով նախատեսված հանցագործությունների հատկանիշներով ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննվել է 143 քրեական գործ՝ նախորդ տարվա 146 քրեական գործերի դիմաց:

Ընդ որում, այս բնույթի հանցագործությունների վերաբերյալ քրեական գործերից 19-ը փոխանցվել է 2019 թվականից, 97-ը հարուցվել է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննիչների կողմից, 1-ը հարուցվել է դատախազի կողմից, 2-ի վարույթը վերսկսվել է, 4-ը անջատվել է ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննված քրեական գործերից, 20-ը ստացվել է քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններից:

Քննված քրեական գործերից 6-ը՝ 11 անձի վերաբերյալ, մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան⁴ (2019թ. մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել 5 քրեական գործ 8 անձի վերաբերյալ), 80 քրեական գործի վարույթը կարճվել է (2019թ.՝ 83), 26-ի վարույթը կասեցվել է որպես մեղադրյալ ներգրավման ենթակա անձի հայտնի չլինելու հիմքով (2019թ.՝ 18), 6 քրեական գործ միացվել է այլ քրեական գործի, (2019թ.՝ 16), 14-ն ուղարկվել է նախաքննական այլ մարմին, այն բանից հետո, երբ պետական հատուկ ծառայություն իրականացնող անձի նկատմամբ կայացվել է քրեական հետապնդում չիրականացնելու մասին որոշում (2019թ.՝ 7), 10 քրեական գործի նախաքննությունը շարունակվում է 2021թ.:

Պետք է փաստել, որ խոշտանգումների վերաբերյալ դեպքերը հաշվառելու, դրանք անհապաղ անկախ մարմնի քննարկմանը փոխանցելու, ինչպես նաև այդ դեպքերով մանրամասն քննություն իրականացնելու առումով հաշվետու ժամանակաշրջանում արձանագրվել են իրավասու մարմինների աշխատանքում տեղ գտած մի շարք թերություններ:

Այսպես՝

Ուսումնասիրությունները վկայում են, որ առանձին դեպքերում անձանց՝ խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ բողոքները, պնդումները համապատասխան մարմինների կողմից անհապաղ չեն ուղարկվում անկախ մարմնի՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության քննարկմանը, ինչով պայմանավորված՝ հետագայում նման բնույթի գործերի քննության ընթացքում խոչընդոտներ են ստեղծվում քննության օպերատիվությունը, բազմակողմանիությունը և արդյունավետությունը ապահովելու առումով, քանի որ հաճախ ենթադրյալ խոշտանգում կատարած անձինք համաձայնեցնում են իրենց ցուցմունքները, որպիսի պայմաններում այլևս հնարավոր չի լինում նրանց անջատ և օպերատիվ հարցաքննել, բացի այդ, խոշտանգման ենթարկված անձի հայտնած

⁴ Դատարան ուղարկված գործերից 2-ը 4 անձի վերաբերյալ եղել է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածով, 4-ը 7 անձի վերաբերյալ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով:

տվյալները հնարավոր չի լինում ստուգել՝ դեպքից տևական ժամանակ անցած լինելու պատճառով:

Արդյունքում՝ հարցականի տակ է դրվում վնասվածքների պատճառները կամ պատասխանատու անձանց պարզելու՝ վարույթն իրականացնող մարմնի կարողությունը, վտանգվում է արագ և մանրամասն քննության չափանիշի իրագործումը, ինչն էլ, իր հերթին, վերջին հաշվով նպաստում է այն հանգամանքին, որ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից իրականացվող քննությունը չի համապատասխանում խոշտանգման վերաբերյալ գործերով քննության արդյունավետության չափանիշներին:

Մինչդեռ, ինչպես Եվրոպական դատարանը, այնպես էլ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, իրենց կայացրած բազմաթիվ որոշումներում արձանագրել են, որ խոշտանգումների վերաբերյալ գործերով քննությունը կհամապատասխանի արդյունավետության չափանիշին, եթե՝

- ա) քննությունն իրականացվել է անկախ և անաչառ մարմնի կողմից,
- բ) իրավասու մարմինները գործեն պատշաճ արագությամբ,
- գ) քննություն իրականացնող մարմինները օժտված լինեն համապատասխան փաստերը հաստատելու, մեղավոր անձանց բացահայտելու և պատասխանատվության ենթարկելու լիարժեք իրավասությամբ,
- դ) կատարվի մանրամասն քննություն՝ գործով ապացույցներն ապահովելու համար,
- ե) ապահովվի քննության նկատմամբ հասարակական հսկողությունը և տուժողի արդյունավետ ներգրավվածությունը քննությանը:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը, խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ անձանց բողոքների և պնդումների մասին քննությունը օպերատիվ, անաչառ, մանրակրկիտ և արդյունավետ կատարելու, դրա պատշաճ արագությունը ապահովելու նպատակով, ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից դատախազներին հանձնարարվել է, որպեսզի խոշտանգման ենթարկված անձանց բողոքները և պնդումները (օրինակ՝ դատարանում ենթադրյալ խոշտանգման վերաբերյալ արված հայտարարությունները, ցուցմունքով, վարույթն իրականացնող մարմնին հասցեագրված դիմումներով, բողոքներով արված պնդումները) անհապաղ, բայց ոչ ուշ, քան 24 ժամվա ընթացքում ուղարկվի ՀՀ գլխավոր դատախազության ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողության վարչություն՝ ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն ուղարկելու հարցը քննարկելու համար:

Բացի այդ, համապատասխան գրություն է հասցեագրվել նաև ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահին և «Քրեակատարողական բժշկական կենտրոն» ՊՈԱԿ-ի տնօրենին:

Խոշտանգման դեպքերով մանրամասն քննության իրականացման առումով հաշվետու ժամանակաշրջանում արձանագրվել են քննչական մարմնի աշխատանքում տեղ գտած մի շարք ընդհանուր բնույթի թերություններ, որոնք արտացոլվել են նաև ՀՀ վճռաբեկ դատարանի՝ թիվ ԵԱԲԴ/0172/11/17 գործով կայացված որոշման մեջ (որոշումը ՀՀ գլխավոր դատախազությունում ստացվել է 2020 թվականի հունիսի 1-ին):

Նշված որոշմամբ ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, մասնավորապես, արձանագրել է, որ խոշտանգման դեպքերով քննություն կատարելու պետության պոզիտիվ

պարտականությունը ենթադրում է, որ քննությունը պետք է լինի արագ և մանրամասն: Դա նշանակում է, որ տեղի ունեցածը բացահայտելու նպատակով իրավասու մարմինները պետք է գործադրեն լուրջ ջանքեր և քննությունն ավարտելիս կամ իրենց որոշումները պատճառաբանելիս չհենվեն շտապողական կամ թույլ պատճառաբանված եզրահանգումների վրա: Նրանք պետք է կատարեն իրենց հասու բոլոր ողջամիտ քայլերը, որպեսզի ապահովեն դեպքի հետ կապված ապացույցները, ներառյալ, ի թիվս այլոց, ականատեսների հարցաքննությունը և բժշկական ապացույցները: Քննության ցանկացած թերություն, որը հարցականի տակ է դնում վնասվածքների պատճառները կամ պատասխանատու անձանց պարզելու կարողությունը, վտանգում է այս չափանիշի իրագործումը:

Վերոհիշյալի հիման վրա Վճռաբեկ դատարանն արձանագրել է, որ հաշվի առնելով քննության մանրամասն լինելու չափանիշին համապատասխանելու համար անհրաժեշտ դատավարական գործողությունների սպառիչ սահմանման անհնարինությունը, որպես այդպիսի քննության չափանիշներ են «լուրջ ջանքեր գործադրելը» կամ «բոլոր ողջամիտ քայլերն իրականացնելը»:

Վերոգրյալի հետ մեկտեղ, հարկ է նկատել, որ խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի դեպքերի կապակցությամբ արդյունավետ քննություն կատարելու անհրաժեշտությանն անդրադարձ է կատարել նաև Հայաստանի Հանրապետության Մարդու իրավունքների պաշտպանը՝ ազգային կանխարգելման մեխանիզմի գործունեության վերաբերյալ վերջին տարիներին հրապարակվող տարեկան զեկույցներում: Մասնավորապես, ՄԻՊ-ը նշել է, որ հաշվի առնելով Հայաստանի դեմ մի շարք գործերով Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի կայացրած վճիռները, ինչպես նաև խոշտանգման դեպքերի քննության վիճակագրական տվյալները, խոշտանգման դեպքերում պետության պոզիտիվ պարտականության ապահովման տեսանկյունից չափազանց կարևոր նշանակություն ունի խոշտանգման դեպքերի արդյունավետ քննությունը: Այս առումով անհրաժեշտ է նկատի ունենալ, որ անձի նկատմամբ վատ վերաբերմունքի և վերջինիս խոցելիությունն ու իրավունքների չապահովման ռիսկն ավելի մեծ է հենց գործի քննության սկզբնական փուլում: Խոշտանգումների և անմարդկային կամ արժանապատվությունը նվաստացնող վերաբերմունքի կամ պատժի կանխարգելման եվրոպական կոմիտեի՝ Եվրոպայի խորհրդի անդամ պետություններում իրականացված ուսումնասիրության արդյունքում կատարված դիտարկման համաձայն՝ անձի նկատմամբ վատ վերաբերմունքի և վերջինիս խոցելիությունն ու իրավունքների չապահովման ռիսկի գործոնը մեծ է հանցանքի կատարման մեջ կասկածվող անձին արգելանքի վերցնելու ժամանակահատվածում: Նշվածն արձանագրել է նաև Միավորված ազգերի կազմակերպության՝ Խոշտանգումների դեմ կոմիտեն՝ Հայաստանի վերաբերյալ 4-րդ պարբերական զեկույցի եզրափակիչ դիտարկումներում և իր մտահոգությունը հայտնել անձին արգելանքի վերցնելիս խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու պնդումների առնչությամբ:

Միևնույն ժամանակ, Խոշտանգումների դեմ կոմիտեն իր եզրափակիչ դիտարկումներում հայտնել է, որ Հայաստանում խոշտանգման և վատ վերաբերմունքի

ենթարկվելու դեպքերի քննության արդյունավետությունը բարձրացնելու համար անհրաժեշտ է՝

ա) ապահովել խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի ենթադրյալ զոհերի օպերատիվ բժշկական զննումը, որպեսզի ճշգրիտ արձանագրվեն նրանց վնասվածքները և ստացվեն կարևոր ապացույցներ՝ հետագա քննության համար,

բ) ենթադրյալ խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի քննության նպատակահարմարությունը որոշելիս ապահովել ապացուցման վերաբերելի և ողջամիտ չափորոշիչներ,

գ) ամրապնդել կոռուպցիայի կանխարգելման և դրա դեմ պայքարին ուղղված միջոցառումները, որոնք կարող են խոչընդոտել արդյունավետ քննությանը, հետապնդմանը և պատժմանը՝ կապված խոշտանգման ու վատ վերաբերմունքի գործողությունների հետ,

դ) ամրապնդել հատուկ քննչական ծառայության քննչական կարողություններն ու անկախությունը՝ ապահովելու համար, որ անհապաղ իրեն տրամադրվեն խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ բոլոր բողոքները, ներառյալ ազատությունից զրկված անձանց նման պնդումները, և որ բոլոր պնդումները խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ օպերատիվ, անաչառ, մանրակրկիտ և արդյունավետ քննվեն, իսկ դրանց կատարման մեջ կասկածվողները պատշաճ կերպով ներկայացվեն դատարան, և նրանց մեղավորությունը հաստատվելու դեպքում պատժվեն իրենց գործողությունների ծանրությանը համաչափ ձևով, և որ հատուկ քննչական ծառայությունը հրապարակավ տեղեկություններ հաղորդի ոչ միայն հարուցված քրեական գործերի, այլև հետապնդման արդյունքի մասին,

ե) առանց վտանգելու անմեղության կանխավարկածի սկզբունքը՝ ապահովել, որ խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի դրսևորման համար քննության ներքո գտնվող բոլոր անձանց պարտականությունների կատարումը քննության ընթացքում անմիջապես կասեցվի:

Անդրադառնալով խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի արգելքի բացարձակ բնույթին՝ վկայակոչված միջազգային չափանիշների հաշվառմամբ, ևս մեկ անգամ պետք է կարևորել խոշտանգումների և վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու մասին «վստահելի հայտարարության» կամ «վիճելի բողոքի» կամ այլ բավարար չափով որոշակի նշանների առկայության դեպքում իրականացվող քննության արդյունավետությունը: Այդ դեպքերի քննության բազմակողմանիությունը, լրիվությունն ու օբյեկտիվությունը մեծապես պայմանավորված են վարույթն իրականացնող մարմնի օպերատիվությամբ: Մասնավորապես, «տաք հետքերով» տարվող քննության մեթոդիկայի կիրառմամբ անհրաժեշտ է հնարավորինս սեղմ ժամկետներում «լուրջ միջոցներ» ձեռնարկել կազմակերպելու՝

ա) ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի ենթարկված զոհի անկախ բժշկական զննությունը և վերաբերելի ժամանակահատվածի բժշկական անամնեզի հավաքագրումը, քրեակատարողական հիմնարկում կամ ՁՊՎ-ում և դրանից դուրս նրա վերաբերյալ բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնող անձանց կողմից

կազմված զննության արձանագրությունների և բժշկական այլ փաստաթղթերի ձեռքբերումը, իսկ անհրաժեշտության դեպքում՝ նաև դատաբժշկական փորձաքննության նշանակումը,

բ) ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի դեպքի մասին ուղղակի կամ անուղղակի տեղեկություններ ունեցող՝ դեպքի վայրում գտնված, բժշկական օգնություն կամ իրավաբանական օգնություն ցույց տված անձանց կամ վերաբերելի ժամանակահատվածում ենթադրյալ զոհի հետ շփում ունեցած, արգելանքի տակ պահելու վայր նրան ուղեկցած անձանց հնարավորինս սեղմ ժամկետում հարցաքննությունը: Այս համատեքստում հատկապես կարևոր է ընդգծել ականատես վկաների հարցաքննության ապահովումը և անհրաժեշտ տվյալների ձեռքբերումը: Այդ վկաների հաղորդած տվյալները գործի ելքի համար կարող են ունենալ վճռորոշ նշանակություն և հնարավորություն տալ ստուգելու ինչպես ենթադրյալ զոհի, այնպես էլ ենթադրյալ ոտնձգություն կատարած անձի հայտնած տվյալները: Վերոգրյալի շրջանակներում կարևոր է նշել, որ ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի դեպքերով քննության արդյունավետության ցուցիչ է նաև այն, որ այդ գործերով վերջնական որոշումները չհիմնվեն բացառապես ենթադրյալ ոտնձգություն կատարած անձանց ցուցմունքների վրա և վերջիններս անվերապահ հիմք չընդունվեն ենթադրյալ զոհի հայտնած տվյալները հերքելու համար: Նշված գործերով յուրաքանչյուր ողջամիտ հնարավորության օգտագործմամբ անհրաժեշտ է լրացուցիչ միջոցներ ձեռնարկել՝ ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի իրադարձություններում ներգրավված անձանց ցուցմունքների արժանահավատությունը ստուգելու համար,

գ) ըստ ենթադրյալ զոհի՝ խոշտանգում կատարած կամ վատ վերաբերմունք դրսևորած անձանց մեկուսացումը՝ նվազագույնի հասցնելով նրանց կողմից իրենց ցուցմունքները միմյանց հետ համաձայնեցնելու հնարավորությունը: Նշվածի համատեքստում, Վճռաբեկ դատարանը կարևոր է համարում ինչպես ենթադրաբար խոշտանգում կատարած կամ վատ վերաբերմունք դրսևորած անձանց մեկուսացումը, այնպես էլ խոշտանգում կատարելու կամ վատ վերաբերմունք դրսևորելու մեջ կասկածվող կամ մեղադրվող անձանց նկատմամբ պաշտոնավարման ժամանակավոր դադարեցում դատավարական հարկադրանքի միջոցի կիրառումը՝ բացառելով նրանց կողմից պաշտոնեական դիրքի օգտագործմամբ գործի քննությանը խոչընդոտելու հնարավորությունը,

դ) այլ ապացույցների հավաքումը, որոնք հնարավորություն կտան լիարժեք պատկերացում կազմել ու ենթադրյալ զոհի՝ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու վերաբերյալ փաստարկված հայտարարությունների կապակցությամբ: Այս առումով հատկանշական կարող է լինել անձին բերման ենթարկելու կամ նրան արգելանքի տակ պահելու վայրերի տեսաձայնագրությունների առգրավումը:

Արդյունքում, ՀՀ վճռաբեկ դատարանը, վերը նշված որոշման շրջանակներում արձանագրել է, որ խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի ենթարկվելու գործերով քննություն իրականացնող մարմինները պետք է գործեն արդյունավետ, կատարեն մանրամասն քննություն՝ ձեռնպահ մնալով ենթադրյալ զոհի հայտնած տվյալները հապճեպ կամ չհիմնավորված վերջնական գնահատականի արժանացնելուց:

Խոշտանգումների կամ վատ վերաբերմունքի գործերով առանցքային նշանակություն ունի ոչ թե ենթադրյալ զոհի կողմից ներկայացված տեղեկության հաստատումը, այլ այդ

տեղեկության մանրամասն պարզման ուղղությամբ ձեռնարկված միջոցառումների համալիրը, որն օբյեկտիվ դիտորդի մոտ համոզիչ կերպով հնարավորություն կընձեռի լիարժեք պատկերացում կազմել դեպքի հանգամանքների վերաբերյալ: Միաժամանակ, կարևոր է ընդգծել, որ իրականացված քննության նկատմամբ վստահության առկայության հիմնական պայմաններից է նաև քննությունն իրականացնող մարմինների ինստիտուցիոնալ և գործառույթային անկախությունն ու անաչառությունը՝ գործնական իմաստով: Այսինքն՝ անհրաժեշտ է նաև պատշաճ ուշադրության արժանացնել գործի քննության մեջ ներգրավված մարմինների անկախության և անաչառության ապահովումը՝ միջոցներ ձեռնարկելով բացառելու գերատեսչական շահերի հնարավոր բախումները:

Խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի ենթադրյալ դեպքերով վերը նշված պահանջներին համապատասխանող քննությունը միայն կարող է համարվել արդյունավետ և համահունչ Եվրոպական կոնվենցիայի 3-րդ հոդվածի ընթացակարգային բաղադրիչին:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից հանձնարարվել է ՀՀ դատախազության բոլոր ստորաբաժանումներին բացառել ենթադրյալ խոշտանգման կամ վատ վերաբերմունքի վերաբերյալ հաղորդումների հիմնավորվածությունը գնահատելուն ուղղված միջոցների հապաղումը, իսկ քրեական գործ հարուցելու հիմքերի բավարարության՝ ընդհուպ դրանց նվազագույն հիմնավորվածության պայմաններում վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից նյութերի նախապատրաստման ժամկետը երկարացնելու միջնորդություն հարուցելու դեպքում, մերժել այն՝ գրավոր ցուցում տալով քրեական գործ հարուցելու մասին:

2020 թվականի հունվարի 22-ին ընդունվեց և նույն թվականի փետրվարի 22-ին ուժի մեջ մտավ քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքները քրեականացնող՝ Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքում փոփոխություններ և լրացումներ կատարելու մասին Հայաստանի Հանրապետության օրենքը (այսուհետ՝ նաև Օրենք):

Հիշյալ Օրենքի ընդունմամբ քրեականացվեցին կազմակերպված հանցավորության առավել վտանգավոր դրսևորումներ հանդիսացող, քրեական ենթամշակույթի հետ կապված առավել վտանգավոր դրսորումներ ունեցող արարքները, մասնավորապես՝

- քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ տալը կամ ստանալը կամ պահպանելը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.1 հոդված),
- քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորում ստեղծելը կամ ղեկավարելը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.2 հոդված),
- քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորմանը մասնակցելը կամ ներգրավելը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.3 հոդված),
- քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորման մասնակցին կամ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ ունեցող անձին դիմելը (ՀՀ քրեական օրենսգրքի 223.4 հոդված):

Մինչև Օրենքի ուժի մեջ մտնելը, դրա արդյունավետ և միատեսակ կիրառությունն ապահովելու նպատակով, դեռևս 2020 թվականի փետրվարի 19-ին ՀՀ գլխավոր դատախազն աշխատանքային խորհրդակցություն է անցկացրել քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքները քրեականացնող օրենքի կիրառման հիմնահարցերի վերաբերյալ:

Խորհրդակցությանը մասնակցել են ՀՀ արդարադատության նախարարը, ՀՀ Ազգային անվտանգության ծառայության տնօրենի ժամանակավոր պաշտոնակատարը, ՀՀ ոստիկանապետի ժամանակավոր պաշտոնակատարը, ՀՀ քննչական կոմիտեի նախագահը, ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական ծառայության պետը, ՀՀ դատախազության և իրավապահ մյուս մարմինների այլ ներկայացուցիչներ:

ՀՀ-ում առկա՝ քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ տալու, ստանալու, պահպանելու դրսևորումների, քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորումների, դրանց տեղակայումների, գործունեության հայտնի մեխանիզմների, ինչպես նաև համանման օրենսդրական կարգավորումներ ունեցող երկրների իրավակիրառ լավագույն փորձի վերաբերյալ կատարված ուսումնասիրության և վերլուծությունների հիման վրա քննարկվել են քրեական ենթամշակույթին առնչվող՝ քրեականացված արարքների քրեաիրավական բնութագրին, այդ արարքների նախականխման, բացահայտման, քննության և մեղավոր անձանց պատասխանատվության ենթարկելու միջոցների կիրառման իրավական մեխանիզմներին առնչվող հարցեր:

Հաշվի առնելով այս արարքների նոր քրեականացման պայմաններում համապատասխան քրեադատավարական պրակտիկայի բացակայությունը՝ հնարավորինս դետալային անդրադարձ է կատարվել նման դեպքերով անհրաժեշտ միջոցառումների շրջանակին, քննության տարբեր փուլերում օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնող և նախաքննության մարմինների արդյունավետ համագործակցության եղանակներին, դատավարության մասնակիցների նկատմամբ արդյունավետ պաշտպանության միջոցների շրջանակին առնչվող խնդիրներին:

Ուշադրություն է դարձվել քրեական ենթամշակույթի դեմ համակողմանի և հետևողական պայքարին այդ ենթամշակույթը կրող խմբավորումների հնարավոր հակազդեցության փորձերի կանխարգելման, չեզոքացման կառուցակարգերին:

Կարևորվել է բոլոր հնարավոր մեխանիզմներն ու իրավաչափ ռեսուրսների օգտագործումը հասարակական հարաբերություններում, մասնավորապես, քրեակատարողական հիմնարկներում քրեական ենթամշակույթն իր բոլոր դրսևորումներով արմատախիլ անելու համար՝ այդ ճանապարհին ապահովելով հնարավորինս արագ, շոշափելի և առարկայական արդյունքներ:

Քննարկման ընթացքում խնդիր է դրվել հանրային միջավայրերում, հատկապես երիտասարդության ու դեռահասների շրջանում, քրեական ենթամշակույթի ազդեցությունն ու նշանակությունը նվազեցնելու, դրա դեմ պայքարին միտված օրենսդրական և քրեաիրավական նոր կարգավորումների, վերջիններիս նպատակների, խնդիրների պարզաբանման նպատակով իրականացնել հանրային իրազեկման համալիր միջոցառումներ:

Հատուկ ուշադրություն է հրավիրել նաև քրեական հետապնդման արդյունավետության, իրավական որոշակիության սկզբունքի ապահովման համատեքստում քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորման կողմից սահմանված ու ճանաչված վարքագծի կանոնների, «քրեական հեղինակություն» հասկացության, ինչպես նաև քրեական

ենթամշակույթ կրող խմբավորման կողմից հետապնդվող նպատակների իրականացման ապացուցողական բազայի, միասնական չափանիշների ապահովման խնդրի վրա:

Խորհրդակցության ընթացքում որոշվել է ապահովել մասնագիտացում, առանձնացնել այս գործերով զբաղվող կոնկրետ դատախազների և քննիչների՝ աշխատանքների պատշաճ արդյունավետությունն ապահովելու նպատակով:

Քրեական ենթամշակույթի դեմ պայքարի արդյունավետության բարձրացման տեսանկյունից կարևորել է նաև իրավապահ մարմինների ներկայացուցիչների կողմից հանցավոր նման խմբավորումների հետ հնարավոր կապերի, համագործակցության դրսևորումներն արմատախիլ անելու, նման դեպքերի հայտնաբերման դեպքում խիստ պատժողական քաղաքականություն իրականացնելու անհրաժեշտությունը:

Խորհրդակցության ընթացքում որոշվել է նաև Օրենքի միատեսակ կիրառումն ապահովելու նպատակով, ՄԻԵԴ նախադեպային իրավունքի և այլ երկրների փորձի ուսումնասիրության հիման վրա, պատրաստել քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքների քրեաիրավական բնութագրի վերաբերյալ գիտագործնական մեկնաբանություններ:

Քրեական ենթամշակույթի դեմ պայքարի միջազգային փորձի ուսումնասիրման նպատակով՝ գործնական կիրառություն և փորձարկում անցած իրավակիրառական գործիքակազմերը վերհանելու և մեր իրավակիրառ պրակտիկա ներդնելու, այդ հանցագործությունների դեմ պայքարում հնարավոր թերացումներից և բացթողումներից խուսափելու համար, նախաձեռնվել է քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցագործությունների դեմ պայքարի՝ Վրաստանի Հանրապետության փորձի ուսումնասիրություն, հաշվի առնելով, որ հետխորհրդային պետություններից առաջինը Վրաստանի Հանրապետությունում են քրեականացվել քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքները:

Այդ կապակցությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալը և ՀՀ գլխավոր դատախազության հասարակական անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետը 2020թ. փետրվարի 24-26-ը Թբիլիսիում մասնակցել են քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցագործությունների դեմ պայքարի՝ Վրաստանի Հանրապետության փորձն ուսումնասիրելուն:

ՀՀ գլխավոր դատախազության հասարակական անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետի կողմից պատրաստվել է «Քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքների քրեաիրավական բնութագիրը» վերտառությամբ գիտագործնական մեկնաբանությունների ձեռնարկը, որը երաշխավորվել է տպագրության Արդարադատության ակադեմիայի գիտական խորհրդի կողմից և հրատարակումից հետո ուղարկվել շահառու բոլոր քրեական հետապնդման և արդարադատության մարմիններին:

Վրաստանի Հանրապետության փորձի ուսումնասիրումից և ձեռնարկի հրատարակումից հետո, ՀՀ գլխավոր դատախազության հասարակական անվտանգության դեմ ուղղված հանցագործությունների գործերով վարչության պետի կողմից անցկացվել է միջգերատեսչական խորհրդակցություն՝ քրեական ենթամշակույթին առնչվող արարքների քրեաիրավական բնութագրի և քննության մեթոդիկայի հարցերով: Մասնակցել են ՀՀ

նստիկանության, ՀՀ ԱԱԾ, ՀՀ ՔԿ և ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական ծառայության ներկայացուցիչներ:

Օրենքի ուժի մեջ մտնելուց հետո, 2020 թվականի ընթացքում նշված հանցատեսակներով արձանագրվել է 16 դեպք:

Քննված 16 քրեական գործից 3 գործ 20 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան, 3 քրեական գործ միացվել է այլ գործի, 2 գործով վարույթը կասեցվել է, 1 գործով՝ կարճվել, 7 քրեական գործ ընթացքի մեջ է:

Դատարան ուղարկված գործերով 20 անձից 4-ն ունեցել են քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ, որոնցից 3-ը՝ «օրենքով գողի»:

Հանցագործությունների դեպքերի գերակշիռ մասը բացահայտվել է օպերատիվ-հետախուզական գործունեություն իրականացնող մարմինների կողմից ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում:

Մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկված 3 քրեական գործով քրեական ենթամշակույթ կրող խմբավորումներ ղեկավարող, դրանց մասնակցող և դրանց հետապնդած նպատակների իրականացմանը ներգրավված 20 անձ բացահատվել է ՀՀ ԱԱԾ և ոստիկանության համապատասխան օպերատիվ ստորաբաժանումների կողմից ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների շնորհիվ:

Չնայած այս երևույթի՝ հատկապես քրեակատարողական հիմնարկներում տարածվածությանը և այն կրող անձանց՝ այդ հիմնարկներում գտնվելուն, 2020 թվականի ընթացքում ՀՀ ԱՆ քրեակատարողական ծառայության աշխատակիցների կողմից ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում հայտնաբերված դեպքերով հարուցվել է 5 քրեական գործ, որոնցից 1-ի վարույթը հանցակազմի բացակայության հիմքով կարճվել է, իսկ 4-ը ընթացքի մեջ է:

Հարուցված քրեական գործերով որպես մեղադրյալ է ներգրավվել 5 անձ:

Հարկ է նկատել, որ քրեական ենթամշակույթին առնչվող հանցանքների վերաբերյալ քրեական գործերով քննության ընթացքում առաջ են գալիս մի շարք խնդիրներ, որոնք հիմնականում պայմանավորված են նման արարքների ապացուցմամբ հետ: Մասնավորապես, սովորաբար նման գործերով վկաները խուսափում են քրեական ենթամշակույթին առնչվող անձանց մերկացնող ցուցմունքներ տալուց, ինչի արդյունքում ապացուցման գրեթե ողջ բազան կառուցվում է օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների արդյունքում ձեռք բերված տվյալների վրա:

Այս առումով էլ երբեմն առաջ են գալիս օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնող մարմինների կողմից թույլ տրված թերացումներ: Օրինակ, 2020 թվականի ընթացքում վերաքննիչ քրեական դատարանի կողմից 1 գործով բեկանվել է «Հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկում» օպերատիվ-հետախուզական միջոցառում իրականացնելու թույլտվություն տալու մասին դատարանի որոշումը և մերժվել է ներկայացված միջնորդությունը: Արդյունքում՝ քրեական գործի հարուցման հիմք հանդիսացած օպերատիվ-հետախուզական միջոցառման շնորհիվ ձեռք բերված ապացույցների թույլատրելիության խնդիր է առաջացել և վտանգվել է քրեական գործի հետագա դատական հեռանկարը: Պետք է նշել, որ միայն տվյալ գործով նախաքննության

ընթացքում որպես մեղադրյալ է ներգրավվել 9 անձ, որոնցից 7-ի նկատմամբ խափանման միջոց է կիրառվել կալանավորումը: Նշված 7 անձից 2-ն ունեցել են քրեական աստիճանակարգության բարձրագույն կարգավիճակ, որոնցից մեկը «օրենքով գողի», մեկը՝ «քրեական հեղինակության»: «Հեռախոսային խոսակցությունների վերահսկում» օպերատիվ- հետախուզական միջոցառում իրականացնելու թույլտվություն տալու մասին դատարանի որոշումը բեկանելու համար հիմք են հանդիսացել նաև օպերատիվ- հետախուզական միջոցառում իրականացնող մարմնի թույլ տված թերացումները, ինչի կապակցությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից համապատասխան հաղորդում է ուղարկվել ՀՀ ոստիկանության պետի առաջին տեղակալին՝ հետազայում նմանատիպ դեպքերը բացառելու նպատակով թույլ տրված թերացումների վերաբերյալ օպերատիվ խորհրդակցություններում քննարկում անցկացնելու համար:

Բնապահպանական իրավախախտումների, այդ թվում՝ ապօրինի ծառահատումների դեպքերի կապակցությամբ հարուցված քրեական գործերի նախաքննության օրինականության, ինչպես նաև այդ բնույթի հանցագործությունների նախականիման, կանխման, խափանման և բացահայտման աշխատանքները շարունակել են մնալ ՀՀ դատախազության ուշադրության կենտրոնում:

Ոսումնասիրությունը ցույց է տվել, որ հաշվետու ժամանակահատվածում աճել է ապօրինի անտառահատման դեպքերի առթիվ ոչ միայն հարուցված, այլ նաև դատարան ուղարկված քրեական գործերի թիվը, ինչը, առաջին հերթին, պայմանավորված է այդ բնույթի դեպքերի հայտնաբերման և բացահայտման հարցում իրավապահ մարմինների կատարած մեծ ծավալի և անզիջում աշխատանքով, քննությունների լիարժեքության և օրինականության ապահովման գործընթացում դատախազության հետևողականության հանգամանքով:

Հանրապետությունում ամենամեծ անտառային ֆոնդ ունեցող 2 մարզում էապես ակտիվացել է անտառահատումների դեմ տարվող պայքարը:

Այսպես, Լոռու մարզի դատախազությունում ուսումնասիրվել և ամփոփվել է 2020թ. ընթացքում նույն մարզի վարչական տարածքում արձանագրված ապօրինի ծառահատումների, ինչպես նաև՝ դրանց կապակցությամբ ձեռնարկված միջոցառումների իրականացման գործընթացում օրինականության պահպանման վիճակը:

Ոսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ 2020թ. ընթացքում արձանագրվել է ապօրինի ծառահատման 263 դեպք, որոնցից 138 դեպքով հարուցվել են քրեական գործեր: Ապօրինի անտառահատումներին առնչվող 7 քրեական գործ հարուցվել է անտառների պահպանության համար պատասխանատու պաշտնատար անձանց կողմից տարաբնույթ առերևույթ կոռուպցիոն հանցավոր արարքների կապակցությամբ:

Քրեական այդ գործերով պատճառված վնասի ընդհանուր չափը կազմել է 453 մլն ՀՀ դրամ: Դրանից վերականգնվել է 1.387.780 ՀՀ դրամը, մնացած մասի վերականգնման ուղղությամբ ձեռնարկվում են համապատասխան միջոցներ:

Հարուցված քրեական գործերից 26-ով նախաքննությունը շարունակվում է, իսկ 29 քրեական գործ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան:

Ուսումնասիրությունը վկայում է, որ 2019թ. համեմատ ապօրինի անտառահատումների դեպքերն ավելացել են 45%-ով: Չնայած վերջինս վկայում է ՀՀ ոստիկանության Լոռու մարզային ստորաբաժանումների և «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի կողմից ծառերի ապօրինի հատումների արձանագրման ուղղությամբ ձեռնարկված միջոցառումների մասին, սակայն, ինքնին, հատումների քանակական աճը վկայում է նաև անտառագոտիների նկատմամբ իրականացվող վերահսկողության, կանխարգելիչ միջոցառումների և հանցավոր հատումներ կատարողների բացահայտման գործընթացում թերությունների առկայությունը, որը մասամբ, հատկապես կապված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների իրականացման հետ, կարող է պայմանավորված լինել նաև արցախյան պատերազմում ռազմական գործողություններին մարզի ոստիկանության մեծ թվով ծառայողների մասնակցությամբ և այդ ընթացքում իրենց աշխատանքային պարտականությունները ժամանակավորապես կատարելու հնարավորությունից զրկված լինելու հանգամանքով:

Խնդիրների առկայության մասին է վկայում հատկապես ապօրինի հանցավոր հատումները կատարած անձանց ի հայտ չբերելու պատճառով վարույթը կասեցված գործերի համեմատաբար մեծ քանակը, որը կազմում է տարվա ընթացքում հարուցված քրեական գործերի ավելի քան 45 %-ը: Ընդ որում՝ միայն վարույթը կասեցված չբացահայտված քրեական գործերով արձանագրվել է ապօրինի հատված 3890 ծառ, իսկ պատճառված վնասը կազմել է 250.443.270 ՀՀ դրամ:

Այս բնույթի քրեական գործերի նյութերի ուսումնասիրությունը փաստում է, որ որոշ դեպքեր տեղի են ունեցել ակներևության պայմաններում և կրել են տևական ու շարունակական բնույթ և, չնայած դրան, ակնհայտորեն դուրս են մնացել անտառների պահպանության համար պատասխանատու պետական մարմինների տեսադաշտից:

Ելնելով ուսումնասիրությամբ պարզված վերոնշյալ հանգամանքներից և հատկապես հաշվի առնելով այն հանգամանքը, որ նման բացասական միտումները դրսևորվել են ապօրինի ծառահատումների դեմ արդյունավետ պայքար մղելու ուղղությամբ արդյունավետ, գործուն միջոցներ ձեռնարկելու նպատակով մարզի դատախազության կողմից նախընթաց շրջանում իրավասու օղակներին հղված բազմաթիվ միջնորդագրերի պայմաններում՝ Լոռու մարզի դատախազը դիմել է ՀՀ ոստիկանության պետի տեղակալին՝ ոստիկանության իրավասություններից բխող գործառույթների կտրուկ ակտիվացման հարցով:

Մասնավորապես, գրությամբ հրատապ անհրաժեշտություն է համարվել Լոռու մարզի վարչական տարածքի անտառամերձ ճանապարհահատվածներում ամենօրյա հսկողության սահմանումը, անտառամերձ բնակավայրերի ամենազնաց և թափքի առկայությամբ ավտոմեքենաների շարժի, նշված բնակավայրերում և հարակից տարածքներում գործող փայտամշակման արտադրամասերի, փայտագործությամբ զբաղվող անհատ ձեռնարկատերերի արհեստանոցների գործունեության նկատմամբ հսկողության, ստուգումների ավելացումը, անտառային տարածքներ ունեցող բնակավայրերից, Լոռվա մարզի վարչական տարածքներից ելք կատարվող ճանապարհներին ամենօրյա և 24-ժամյա ուժեղացված ծառայության սահմանումը: Հատուկ կարևորություն է տրվել ապօրինի ծառահատումների դեմ արդյունավետ պայքար մղելու նպատակով «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի՝ Լոռու մարզի վարչական տարածքը սպասարկող մասնաճյուղերի և ՀՀ բնապահպանության և ընդերքի

տեսչական մարմնի Լոռու տարածքային բաժնի աշխատակիցների հետ Ոստիկանության համապատասխան ծառայությունների ակտիվ համագործակցությանը և հատկապես օպերատիվ-հետախուզական ծավալուն միջոցառումների ձեռնարկմանը՝ անտառահատման չբացահայտված հանցավոր դեպքերը, դրանք կատարող անձանց, ինչպես նաև դրանց նպաստող՝ պաշտոնատար անձանց ներգրավմամբ հնարավոր կոռուպցիոն գործարքները բացահայտելու համար:

2020թ. ընթացքում Տավուշի մարզի տարածքում հայտնաբերվել և արձանագրվել է ապօրինի ծառահատման 502 դեպք: Դրանցից 138-ով հարուցվել են քրեական գործեր, ինչը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ ավելի է շուրջ 8,6%-ով:

Աճը պայմանավորված է լատենտային բնույթ կրող նման հանցագործությունները Ոստիկանության Տավուշի մարզային վարչության ստորաբաժանումների կողմից ձեռնարկված օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումների, «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի աշխատակիցների գործունեության արդյունքում նման դեպքերի բացահայտման, անտառային տնտեսության պահպանման, փայտանյութի տեղափոխման ուղիների նկատմամբ հսկողության աշխատանքի ակտիվացմամբ:

Տավուշի մարզի դատախազության դատախազների դատավարական ղեկավարման կամ հսկողության ներքո ապօրինի ծառահատման դեպքերի առթիվ հարուցված և քննվող, ինչպես նաև դատարանում քննված և ավարտված 20 քրեական գործերով արձանագրված պետությանը պատճառված վնասը կազմել է շուրջ 170 մլն ՀՀ դրամ: Դատախազության կողմից մի շարք քաղաքացիների 24 առաջարկություններ են ուղարկվել ընդհանուր 17մլն ՀՀ դրամի չափով վնասը կամովին վերականգնելու համար: Դատարանում քննված և ավարտված գործով պատճառված վնասի չվերականգնված գումարը բռնագանձելու նպատակով դատախազների կողմից պետական իրավասու մարմնին գրություններ են ուղղվել՝ ողջամիտ ժամկետներում ներկայացնելու համապատասխան հայցադիմումներ:

2020թ. ընթացքում մեղադրական եզրակացությամբ դատարան է ուղարկվել ապօրինի ծառահատումների վերաբերյալ 25 քրեական գործ՝ 28 անձի վերաբերյալ:

Ապօրինի անտառահատումների դեպքերի բացահայտման դրական ցուցանիշը պայմանավորված է նաև ՀՀ դատախազության որդեգրած քրեական քաղաքականությամբ, ըստ որի՝ յուրաքանչյուր հանցավոր դեպքի քննության ընթացքում պարտադիր քննության առարկա է դարձվում նաև դրանցում անտառների պահպանության համար պատասխանատու պաշտոնատար անձանց կոռուպցիոն ներգրավվածության հնարավորությունը: Այս մոտեցումը նպաստում է իրենց սպասարկման գոտու հանդեպ վերոնշյալ կատեգորիայի պաշտոնատար անձանց զգոնության և պատասխանատվության մեծացմանը:

2020թ. ընթացքում «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի իրավասու պաշտոնատար անձանց կողմից ծառայության նկատմամբ անբարեխիղճ կամ անփույթ վերաբերմունքի հետևանքով իրենց պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու փաստերի առթիվ Տավուշի մարզի դատախազության դատախազների դատավարական ղեկավարման կամ հսկողության ներքո հարուցվել է 10 քրեական գործ, որոնցով նախաքննությունը շարունակվում է: Երկու անտառապահի մեղադրանքներ են առաջադրվել հատված

փայտանյութն ապօրինի կերպով անտառներից դուրս բերելու դիմաց կաշառք ստանալու համար:

Նշված քրեական գործերով իրավասու պաշտոնատար անձանց կողմից թույլ տրված հանցավոր թերացումների հետևանքով պետությանը պատճառվել է ընդհանուր առմամբ 96 մլն ՀՀ դրամի վնաս:

Մարզի դատախազության կողմից ապօրինի անտառահատումների դեմ պայքարի շրջանակներում «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ի իրավասու պաշտոնատար անձանց և մի շարք պետական մարմինների ուղարկվել է 14 հաղորդում, ծառայողական քննություն անցկացնելու 2 միջնորդություն, նշված բնույթի հանցագործություններին նպաստող պատճառներն ու պայմանները վերացնելու կոնկրետ միջոցներ ձեռնարկելուն ուղղված 3 միջնորդագիր: Արդյունքում՝ իրենց աշխատանքում թերացած պաշտոնատար անձանց նկատմամբ կիրառվել են կարգապահական պատասխանատվության տարբեր միջոցներ, այդ թվում նաև աշխատանքից ազատման տեսքով:

Մասնավորապես, առանձին նյութերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ անտառապահները, անտառներին հարակից բնակավայրերի բնակիչների հետ նախապես պայմանավորվելով, նրանց կողմից ներկայացված տոմսակների հիման վրա, անտառներից հավաքում, մթերում, ապա իրենց անձնական օգտագործման մեքենայով տեղափոխում և նրանց են հանձնում թափուկ փայտանյութ՝ այդ ամենի դիմաց ստանալով նախապես պայմանավորված գումարը: Այսինքն՝ պարզվել է, որ փաստացի անտառից ապօրինի փայտանյութ չի մթերվել, սակայն հաստատվել է անտառապահների կողմից աշխատանքային պարտականությունները կատարելու փոխարեն, իրենց աշխատաժամանակի ընթացքում ապօրինի ձեռնարկատիրական գործունեությամբ զբաղվելու՝ գումարի դիմաց թափուկ փայտանյութ պատրաստելու, մթերելու և տեղափոխելու հանգամանքը: Ընդ որում՝ դա տեղի է ունենում նրանց աշխատանքի նկատմամբ հսկողություն և վերահսկողություն իրականացնող պաշտոնատար անձանց՝ անտառապետների, անտառտնտեսության տնօրենների թողտվության կամ անուշադրության պայմաններում: Մարզի դատախազի կողմից խնդիրը բարձրացվելուց հետո, «Հայանտառ» ՊՈԱԿ-ում ձեռնարկված միջոցների արդյունքում, պաշտոնատար անձինք ենթարկվել են կարգապահական տույժերի, ընդհուպ՝ աշխատանքից ազատման:

2021թ. ևս ապօրինի անտառահատումների դեմ քրեաիրավական պայքարը շարունակում է մնալ Հայաստանի Հանրապետության դատախազության առաջնահերթություններից:

2020 թվականի ընթացքում, նոր կորոնավիրուսի համավարակով պայմանավորված, արտակարգ դրության և կարանտինի ժամանակահատվածում կառավարության և պարետատան կողմից սահմանված սահմանափակումները, պահանջները կամ կարանտինային կանոնները չպահպանելու դեպքերով՝

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել է 2 քրեական գործ, որոնք միացվել են մեկ վարույթում և նախաքննությունը շարունակվում է:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 258-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին կետով հարուցվել է 1 քրեական գործ, նախաքննությունը շարունակվում է,

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 316-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել է 8 քրեական գործ, որոնցից 5-ի վարույթը կարճվել է հանցակազմի բացակայության հիմքով, 2 քրեական գործով նախաքննությունը շարունակվում է, մեկ քրեական գործ ուղարկվել է դատարան:

ՀՀ քրեական օրենսգրքի 316-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցվել է 2 քրեական գործ, որոնցից մեկով նախաքննությունը շարունակվում է, մյուսն ուղարկվել է դատարան:

Նշված քրեական գործերով մեղադրանք է առաջադրվել ընդհանուր առմամբ 9 անձի:

Բացի այդ, 2020 թվականի ընթացքում արտակարգ դրության և կարանտինի ժամանակահատվածում կառավարության և պարետատան կողմից սահմանված սահմանափակումները, պահանջները կամ կարանտինային կանոնները պահպանելու նկատմամբ հսկողություն իրականացնելիս, ՀՀ ոստիկանության ծառայողների ոչ իրավաչափ գործողությունների վերաբերյալ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 316-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցագործությունների հատկանիշներով հարուցվել է 3 քրեական գործ: Նշված քրեական գործերից 2-ով որևէ անձ որպես մեղադրյալ չի ներգրավվել, իսկ 1 քրեական գործով որպես մեղադրյալ է ներգրավվել 1 անձ՝ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 316-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Բացի այդ, ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննվել է ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցված 5 քրեական գործ և ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309.1-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 4-րդ կետով հարուցված մեկ քրեական գործ, որոնցով վարույթները կարճվել են հանցակազմի բացակայության հիմքով:

2020 թվականի ընթացքում նոր կորոնավիրուսային վարակով վարակելու, հիվանդին օգնություն ցույց չտալու, բժշկական օգնություն և սպասարկում իրականացնողների կողմից մասնագիտական պարտականությունները չկատարելու կամ ոչ պատշաճ կատարելու փաստերի առթիվ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 130-րդ հոդվածի 2-րդ մասով հարուցվել է 17 քրեական գործ, որոնց 2 քրեական գործ միացվել է քննչական նույն ստորաբաժանումում քննվող մեկ այլ քրեական գործի և ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 31-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով կասեցվել: Նույն հիմքով կասեցվել է այլ երկու քննչական ստորաբաժանումներում քննվող 4 քրեական գործ վարույթ, իսկ 10 քրեական գործով նախաքննությունը շարունակվում է: Վերը նշված բոլոր գործերով նշանակվել են դատաբժշկական հանձնաժողովային փորձաքննություններ, որոնց եզրակացությունները դեռևս չեն ստացվել:

2020թ. ընթացքում ՀՀ քննչական մարմինների կողմից մեծածավալ աշխատանք է կատարվել նաև հասարակական հնչեղություն ունեցող մի շարք քրեական գործերով:

Այսպես.

2019թ. ընթացքում Հայաստանի Հանրապետության հատուկ քննչական ծառայության քննիչների կողմից մեծածավալ աշխատանք է կատարվել 2008թ. մարտի 1-ից 2-ն ընկած ժամանակահատվածում Երևան քաղաքում տեղի ունեցած իրադարձությունների փաստի առթիվ քննվող թիվ 62202608 քրեական գործով:

Նշված իրադարձությունների կապակցությամբ 2020 թվականի ընթացքում ՀՀ քրեական օրենսգրքի 309-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 314-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել է 3 քրեական գործ:

Հաշվի առնելով, որ հիշյալ քրեական գործերի և թիվ 62202608 քրեական գործի՝ 2008 թվականի մարտի 1-ին և 2-ին Երևան քաղաքում տեղի ունեցած իրադարձությունները կապակցված են միմյանց հետ, դրանց փաստական հանգամանքներով պայմանավորված՝ հիշյալ քրեական գործերը միացվել են մեկ վարույթում:

Ներկայումս քրեական գործով մեղադրյալի կարգավիճակ ունի 12 անձ:

2020 թվականի ընթացքում նշված քրեական գործով, այդ թվում նաև 10 անձի մահվան հանգամանքները բացահայտելու ուղղությամբ, ձեռնարկվել են մեծածավալ քննչական և դատավարական գործողություններ, մասնավորապես՝ հարցաքննվել են բազմաթիվ անձինք, նշանակվել են մի շարք փորձաքննություններ, կատարվել են առգրավումներ, զննություններ և հետաքննության մարմիններին տրվել են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու վերաբերյալ գրավոր հանձնարարություններ:

- որպես վկա հարցաքննվել են 200-ից ավելի անձինք,
- քաղաքացիներից և պետական տարբեր հիմնարկներից կատարվել են 10-ից ավելի առգրավումներ,
- կատարվել են 15-ից ավելի խուզարկություններ,
- նշանակվել է 50-ից ավելի փորձաքննություններ,
- փորձաքննության է ներկայացվել ավելի քան 2000 միավոր հրազեն և մեծ քանակությամբ զինամթերք:

Քրեական գործի նախաքննությունը շարունակվում է:

1999 թվականի հոկտեմբերի 27-ին ՀՀ ԱԺ-ում տեղի ունեցած դեպքի կազմակերպիչների վերաբերյալ ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում քննվող թիվ 62207199/1 քրեական գործով բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննություն ապահովվելու նպատակով, նախաքննական մարմնի կողմից 2020 թվականի ընթացքում կատարվել են մի շարք քննչական և դատավարական գործողություններ:

Այսպես.

1999 թվականի հոկտեմբերի 27-ին Նաիրի Հունանյանի և մյուսների կողմից տեռորիստական ակտ կատարելու դեպքի առթիվ հարուցված քրեական գործով հանցավոր գործողություններին հնարավոր այլ մասնակիցների, դրանք կանխելու հնարավորություն ու պարտականություն ունեցած այլ պաշտոնատար անձանց, օգտագործված զենքերի ու ռազմամթերքի հետ առնչություն ունեցած անձանց պարզելու նպատակով, հարցաքննվել են մեկ տասնյակից ավելի անձինք, այդ թվում՝ Նաիրի Հունանյանը, Կարեն Հունանյանը, Դերենիկ Բեջանյանը, Աշոտ Կնյազյանը, Անահիտ Բախշյանը և Արամ Սարգսյանը:

Նշված ժամանակահատվածում վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից կայացված որոշումների հիման վրա կատարվել են բազմաթիվ առգրավումներ:

Մասնավորապես.

ՀՀ դատական դեպարտամենտի արխիվից առգրավվել են 1999 թվականի

հոկտեմբերի 27-ին Նաիրի Հունանյանի և մյուսների կողմից տեռորիստական ակտ կատարելու դեպքի առթիվ հարուցված քրեական գործի դատաքննության հատորները, քրեական գործին կցված ձայնագրությունները, նույն գործի գաղտնի մասը, Սամվել Առաքելյանի սպանության դեպքի առթիվ հարուցված, քննված, այնուհետև մեղադրական եզրակացությամբ դատարան ուղարկված և դատավճիռ կայացված քրեական գործի նախաքննության և դատաքննության նյութերը, իսկ ՀՀ գլխավոր դատախազության արխիվից՝ թիվ 62207199/1 քրեական գործին կցված փաթեթը:

ՀՀ ՔԿԾ-ից առգրավվել են Վոսաթ Գալստյանի և Համլետ Ստեփանյանի վերաբերյալ կազմված անձնական գործերը:

ՀՀ ԱԱԾ համապատասխան ստորաբաժանումից առգրավվել են սույն քրեական գործով հետաքրքրություն ներկայացնող՝ ԱԱԾ աշխատակիցների վերաբերյալ կազմված անձնական գործերը:

Ստացվել են բազմաթիվ դիմումներ և դրանց կից փաստաթղթեր, որոնց շուրջ հարցաքննվել են դիմումատուները, զննվել ներկայացված փաստաթղթերը, իսկ դիմումատուների հայտնած տեղեկությունների արժանահավատությունը ստուգելու նպատակով վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից հետաքննության մարմնին տրվել են համապատասխան հանձնարարություններ:

Բացի այդ, ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից՝ սահմանադրական կարգի հիմունքների, հասարակական և պետության անվտանգության, պետական իշխանության դեմ ուղղված առանձնապես ծանր հանցագործությունների նախապատրաստման և կատարման հանգամանքները, հանցագործությունների կատարմանը մասնակցած և առնչություն ունեցած անձանց ամբողջական շրջանակը, համապատասխան մարմինների կողմից հանցագործությունները չկանխելու և չխափանելու իրական պատճառները համակողմանիորեն բացահայտելու նպատակով, համապատասխան օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ իրականացնելու համար հանձնարարություն է տրվել ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայությանը:

Նախաքննության ընթացքում կատարված դատավարական գործողությունների արդյունքում ձեռք բերված փաստական տվյալների հիման վրա դեպքի ամբողջական հանգամանքները պարզելու նպատակով առաջ են քաշվել մի շարք քննչական վարկածներ և դրանք ստուգելու նպատակով կազմվել է քննության պլան:

Ներկայումս 1999 թվականի հոկտեմբերի 27-ին ՀՀ ԱԺ-ում տեղի ունեցած դեպքի ամբողջական հանգամանքները պարզելու, ինչպես նաև գործի բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ քննությունն ապահովելու նպատակով կատարվում են համապատասխան դատավարական գործողություններ:

Բացի այդ, 2020 թվականի սեպտեմբերի 27-ին Ադրբեջանի Հանրապետության կողմից Արցախի Հանրապետության դեմ սանձազերծված պատերազմի և դրանով պայմանավորված՝ նույն օրը Հայաստանի Հանրապետությունում և Արցախի Հանրապետությունում հայտարարված ռազմական դրության պայմաններում, 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին պատերազմը դադարեցնելու և Արցախի Հանրապետության վերահսկողության ներքո գտնվող մի շարք տարածքներ Ադրբեջանի Հանրապետության

վերահսկողությանը հանձնելու մասին Հայաստանի Հանրապետության, Ռուսաստանի Դաշնության և Ադրբեջանի Հանրապետության միջև ձեռք բերված համաձայնության վերաբերյալ հայտարարությունը զանգվածային լրատվության միջոցներում հրապարակվելուց հետո, Հայաստանի Հանրապետության տարբեր տարածքներում, հատկապես մայրաքաղաք Երևանում գտնվող ՀՀ կառավարության, Ազգային ժողովի շենքերում և պետական նշանակության այլ օբյեկտներում ու հասարակական վայրերում կազմակերպվել և իրականացվել են բռնություն գործադրելով, ջարդ իրականացնելով, գույք ոչնչացնելով, վնասելով կամ իշխանության ներկայացուցչին զինված դիմադրելով արտահայտված զանգվածային անկարգություններ, որոնց ժամանակ մասնակիցների կողմից հնչել են ինչպես իշխանության ներկայացուցիչների օրինական պահանջներին ակտիվորեն չենթարկվելու կամ անձանց նկատմամբ բռնություն կիրառելու կոչեր, այնպես էլ իշխանությունը զավթելուն, սահմանադրական կարգը բռնի տապալելուն ուղղված հրապարակային կոչեր, ինչի հետևանքով վտանգվել է հասարակական անվտանգությունը, պետական և տեղական ինքնակառավարման մարմինների բնականոն գործունեությունը:

Դեպքի առթիվ ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ մասերով, 301-րդ հոդվածով և 301.1 հոդվածի 1-ին մասով հարուցված թիվ 58231520 քրեական գործի նախաքննության կատարումը ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից հանձնարարվել է ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտին:

Հիշյալ դեպքերի ժամանակ Երևան քաղաքում ՀՀ վարչապետի՝ Ձորափի փողոցի 74 հասցեում գտնվող կեցավայր ապօրինի մուտք գործելով ուրիշի գույքի բացահայտ հափշտակության և 2 դրվագ փաստաթղթերի հափշտակության դեպքերի, ՀՀ Ազգային ժողովի կայանատեղիից կյանքի կամ առողջության համար ոչ վտանգավոր բռնություն գործադրելու սպառնալիքով տրանսպորտային միջոցների առանձնապես խոշոր չափերով գույքի բացահայտ հափշտակության, մի խումբ անձանց կողմից ՀՀ կառավարական թիվ 1 շենք և դրանում գտնվող տարբեր աշխատասենյակներ, ՀՀ Ազգային ժողով և այնտեղ գտնվող աշխատասենյակներ ապօրինի մուտք գործելով առանձնապես խոշոր չափերով գույքի բացահայտ հափշտակություններ կատարելու, անձնական այլ շահագրգռվածությունից ելնելով՝ կարևոր և պաշտոնական փաստաթղթեր հափշտակելու դեպքերի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 176-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 1-ին և 3-րդ կետերով, 176-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 1-ին, 1.1-ին կետերով, 324-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 324-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, օրենքով սահմանված կարգի խախտմամբ հավաքը դիտավորությամբ կազմակերպելու և անցկացնելու դեպքի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225¹-րդ հոդվածի 1-ին մասով, բռնություն գործադրելու միջոցով իշխանությունը յուրացնելու, Սահմանադրությամբ չնախատեսված այլ եղանակով իշխանությունը զավթելու փորձ կատարելու և նշված հանցափորձը կազմակերպելու դեպքերի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում քննվող քրեական գործով մեղադրյալներից մեկի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանում քննության առնելիս՝

արդարադատության իրականացմանն ու քննությանը խոչընդոտելու և դրան օժանդակելու դեպքերի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 332-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-332-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ինչպես նաև՝ նույն մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդության քննարկման արդյունքում դատավորի կողմից շահադիտական կամ անձնական այլ դրդումներով գործն ըստ էության չլուծող ակնհայտ անարդար դատական այլ ակտ՝ խափանման միջոցի ընտրության մասին որոշում կայացնելու դեպքի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 352-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել են ընդհանուր 11 քրեական գործեր, որոնց նախաքննությունը ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից հանձնարարվել է ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտի քննիչներին:

Նշված 11 քրեական գործերը միացվել են ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 1-ին, 2-րդ և 4-րդ մասերով, 301-րդ հոդվածով և 301.1 հոդվածի 1-ին մասով հարուցված քրեական գործին:

Բացի այդ, նշված քրեական գործին են միացվել նաև ռազմամթերք ապօրինի ձեռք բերելու, պահելու, փոխադրելու դեպքերի առթիվ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 235-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցված երկու քրեական գործ:

Քրեական գործի նախաքննության ընթացքում կատարվել են մեծածավալ քննչական և այլ դատավարական գործողություններ, մասնավորապես՝ տարբեր դատավարական կարգավիճակներով հարցաքննվել է շուրջ 300 անձ, կատարվել է շուրջ 200 զննություն, 40-ից ավելի առգրավում, բնակարանի շուրջ 70 խուզարկություն:

49 անձ ներգրավվել է որպես մեղադրյալ, 47-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի տարբեր հոդվածներով, 2-ի նկատմամբ հայտարարվել է հետախուզում և նրանց նկատմամբ խափանման միջոց է ընտրվել կալանավորումը:

Ընդհանուր առմամբ՝ 39 մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդություն է ներկայացվել դատարան, որոնցից 5-ի վերաբերյալ մեղադրանքները փոփոխելու ու լրացնելու արդյունքում դատարան է ներկայացվել կրկնակի միջնորդություն: Դատարանի կողմից մերժվել է 19 միջնորդություն: 1 միջնորդություն հետ է վերցվել՝ մեղադրյալի մահվան հիմքով: 9 մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու կամ կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին առաջին ատյանի դատարանի որոշումները, պաշտպանների վերաքննիչ բողոքների հիման վրա, ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի կողմից բեկանվել են: 1 մեղադրյալի նկատմամբ ընտրված խափանման միջոց կալանավորումը փոփոխվել է այլ խափանման միջոցով՝ գործի՝ մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի կողմից: 8 մեղադրյալի նկատմամբ խափանման միջոց է ընտրվել ստորագրություն չհեռանալու մասին, իսկ 1 անչափահաս մեղադրյալի նկատմամբ՝ ծնողի հսկողությանը հանձնելը:

Միջնորդությունները մերժելու վերաբերյալ առաջին ատյանի դատարանի անհիմն դատական ակտերի դեմ բերվել է 15 վերաքննիչ բողոք, որոնցից մասնակի բավարարվել է 1-ը: ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի անհիմն որոշումների դեմ ներկայացվել է 7 վճռաբեկ բողոք:

Նշված քրեական գործից 5 քրեական գործ՝ 15 անձի վերաբերյալ, անջատվել է և հաստատված մեղադրական եզրակացություններով ուղարկվել Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարան: Կալանավորված 9 անձ 8-ի վերաբերյալ գործերը ներկայումս քննվում են դատարանում:

Ներկայումս գործով մեղադրյալների թիվը 33-ն է, 1 մեղադրյալ մահացել է, կալանքի տակ գտնվում է 1 անձ:

Քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի պահանջով ՀՀ կառավարության վարչական շենքի պահպանությունն իրականացնող՝ ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության պետական պահպանության ծառայությունից 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին տրամադրվել և քրեական գործին են կցվել կառավարական թիվ 1 շենքի անվտանգության արտաքին և ներքին բազմաթիվ տեսախցիկների տեսագրությունները, որոնք ուսումնասիրվել են ՀՀ գլխավոր դատախազությունում: Ուսումնասիրությունների արդյունքներով պարզվել և լուսանկարներով առանձնացվել է հիշյալ դեպքերի ժամանակ կոնկրետ ջարդեր, գույքի վնասումներ, բռնարարքներ, կողոպուտներ և այլ հակաօրինական գործողություններ կատարած 144 անձ:

Ուսումնասիրության արդյունքներով՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից ՀՀ ազգային անվտանգության տնօրենին 2020 թվականի նոյեմբերի 27-ին և դեկտեմբերի 25-ին տրվել են օպերատիվ-հետախուզական միջոցառումներ ձեռնարկելու հանձնարարություններ՝ ուսումնասիրված տեսանյութերում առկա՝ լուսանկարներով առանձնացված՝ զանգվածային անկարգություններին մասնակցած բոլոր անձանց ինքնությունները, Նալբանդյան փողոցի կողմից կառավարական թիվ 1 շենքի բակ ավտոմեքենաների մուտքի համար նախատեսված մետաղական դարպասները վնասած և բացած զինվորական երանգավորմամբ ամենազնաց թափքով ավտոմեքենայի մակնիշը և հաշվառման համարանիշը, դրա սեփականատիրոջն ու դեպքի ժամանակ ավտոմեքենան վարած անձի ինքնությունը, կառավարական թիվ 1 շենքից հափշտակված իրերի ու փաստաթղթերի գտնվելու վայրերը պարզելու համար:

Նույն գործի շրջանակներում քննություն է կատարվում նաև ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Արարատ Միրզոյանի նկատմամբ բռնություն գործադրելու դրվագով:

Նշված դրվագով 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 301.1 հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքների կատարման մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա ձերբակալվել է Գ.Ի-ն:

Քրեական վարույթն իրականացնող մարմնի 2020 թվականի նոյեմբերի 12-ի որոշմամբ Գ.Ի-ն որպես մեղադրյալ է ներգրավվել և նրան մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ և 301.1 հոդվածի 1-ին մասերով՝ 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին Երևան քաղաքում տեղի ունեցած զանգվածային անկարգություններին մասնակցելու, ինչպես նաև՝ Երևան քաղաքի Դեմիրճյան փողոցում Ժ.Ս-ի և մյուսների հետ, ՀՀ Ազգային ժողովի լիազորություններից բխող որևէ գործողություն կատարելուն կամ չկատարելու պարտադրելու նպատակով, ՀՀ Ազգային ժողովի նախագահ Արարատ Միրզոյանի նկատմամբ բռնություն գործադրելու համար:

Գ.Ի-ի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին նախաքննական մարմնի միջնորդությունը դատարանի կողմից բավարարվել է:

Գ.Ի-ին կալանքի տակ պահելու ժամկետը երկարացնելու մասին դատարանի որոշման դեմ վերջինիս պաշտպանի բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշմամբ բավարարվել է, և Գ.Ի-ն ազատվել է կալանքից:

Վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից բերվել է վճռաբեկ բողոք, իսկ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի դատավորի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու և նրան կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու միջնորդությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազը դիմել է ՀՀ արդարադատության նախարարին:

Նույն դրվագով 2020 թվականի նոյեմբերի 10-ին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 301.1 հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված արարքներ կատարելու մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա ձերբակալվել է նաև Ժ.Ս-ն: 2020 թվականի նոյեմբերի 12-ին վերջինիս նույնպես մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 301.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Ժ.Ս.-ի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ միջնորդությունը դատարանի 2020 թվականի նոյեմբերի 13-ի որոշմամբ բավարարվել է:

Դատարանի որոշման դեմ մեղադրյալի պաշտպանի վերաքննիչ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2020թ.դեկտեմբերի 17-ի որոշմամբ բավարարվել է, և Ժ.Ս-ն ազատվել է կալանքից:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից բերվել է վճռաբեկ բողոք, որը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2021 թվականի մարտի 11-ի որոշմամբ ընդունվել է վարույթ:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի դատավորի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու և նրան կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու միջնորդությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազը դիմել է ՀՀ արդարադատության նախարարին:

Ա.Միրզոյանի նկատմամբ բռնություն գործադրելու դրվագով 2020 թվականի նոյեմբերի 12-ին ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասով և 301.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով որպես մեղադրյալ է ներգրավվել նաև Հ.Ծ-ն:

Նրա նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը դատարանի 2020 թվականի նոյեմբերի 14-ի ԵԴ/0981/06/20 որոշմամբ մերժվել է:

Դատարանի որոշման դեմ դատախազի վերաքննիչ բողոքը մերժվել է:

Հ.Ծ.-ի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանում քննության առնելիս՝ արդարադատության իրականացմանը և քննությանը խոչընդոտելու և դրան օժանդակելու դեպքերի առթիվ, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 332-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-332-րդ հոդվածի 1-ին մասով, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության քննչական դեպարտամենտում հարուցվել է քրեական գործ, որը միացվել է թիվ 58231520 քրեական գործին՝ մեկ վարույթում:

2020 թվականի դեկտեմբերի 14-ին Գ.Թ.-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-332-րդ հոդվածի 1-ին մասով՝ թիվ 58231520 քրեական գործով մեղադրյալի

նկատմամբ 2020 թվականի նոյեմբերի 14-ին կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանում քննելու վերաբերյալ ԵԴ/0981/06/20 գործով վերջինիս համար բարենպաստ դատական ակտ կայացնելու, այն է՝ կալանքի միջնորդությունը մերժելու և անազատության մեջ չհայտնվելու համար արդարադատությանը խոչընդոտելու նպատակով Հ.Ծ.-ի կողմից գործի քննությանը միջամտելուն օժանդակելու համար:

Գ.Թ.-ի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու վերաբերյալ միջնորդությունը դատարանի 2020 թվականի դեկտեմբերի 15-ի որոշմամբ մերժվել է: Նշված որոշման դեմ դատախազի վերաքննիչ բողոքը նույնպես մերժվել է:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից 2021 թվականի մարտի 9-ին բերվել է վճռաբեկ բողոք:

2020 թվականի դեկտեմբերի 12-ին Հ.Ծ.-ին 2020 թվականի նոյեմբերի 12-ին առաջադրված մեղադրանքը փոփոխվել է, և նրան կրկին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 2-րդ մասով, 34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով ու 332-րդ հոդվածի 1-ին մասով:

Նույն օրը կրկին միջնորդություն է ներկայացվել Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարան՝ նրա նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու վերաբերյալ, որը նույնպես մերժվել է:

Դատարանի նշված որոշման դեմ դատախազի վերաքննիչ բողոքը ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի 2021 թվականի հունվարի 26-ի որոշմամբ մերժվել է:

Վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից 2021 թվականի փետրվարի 24-ին բերվել է վճռաբեկ բողոք:

Միաժամանակ, Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանի, ինչպես նաև՝ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի դատավորների նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու և նրանց կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու միջնորդությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազը դիմել է ՀՀ արդարադատության նախարարին:

Հ.Ծ.-ի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին՝ նախաքննական մարմնի 2020 թվականի նոյեմբերի 12-ի միջնորդության քննարկման արդյունքում, դատավորի կողմից շահադիտական կամ անձնական այլ դրդումներով գործն ըստ էության չլուծող ակնհայտ անարդար դատական այլ ակտ՝ խափանման միջոցի ընտրության մասին որոշում կայացնելու դեպքի առթիվ, ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտում, 2021 թվականի հունվարի 12-ին, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 352-րդ հոդվածի 1-ին մասով հարուցվել է քրեական գործը, որը միացվել է թիվ 58231520 քրեական գործին՝ մեկ վարույթում:

2020 թվականի նոյեմբերի 21-ի նույն դրվագով նաև Գ.Վ.-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 225-րդ հոդվածի 1-ին և 4-րդ մասերով, 38-301.1-րդ հոդվածի 1-ին մասով և 225¹ հոդվածի 1-ին մասով:

Նրա նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը մերժվել է:

Առաջին ատյանի դատարանի որոշման դեմ դատախազի վերաքննիչ բողոքը 2020 թվականի դեկտեմբերի 14-ին մերժվել է:

ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից 2020 թվականի դեկտեմբերի 29-ին բերվել է վճռաբեկ բողոք, որը ՀՀ վճռաբեկ դատարանի 2021 թվականի փետրվարի 26-ի որոշմամբ վարույթ չի ընդունվել:

Բացի այդ, իշխանությունը յուրացնելու՝ բռնություն գործադրելու միջոցով, Սահմանադրությամբ չնախատեսված այլ եղանակով իշխանությունը զավթելու փորձ կատարելու և նշված հանցափորձը կազմակերպելու դեպքերի առթիվ, ՀՀ ազգային անվտանգության ծառայության քննչական դեպարտամենտում, ՀՀ քրեական օրենսգրքի 34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով 2020 թվականի դեկտեմբերի 11-ին հարուցվել է քրեական գործ, որի նախաքննության կատարումը ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից հանձնարարվել է ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտի քննիչներին, որը միացվել է թիվ 58231520 քրեական գործին՝ մեկ վարույթում:

2020 թվականի դեկտեմբերի 12-ին Վ.Ա.-ն ՀՀ քրեական օրենսգրքի 38-34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 235-րդ հոդվածի 1-ին մասով նախատեսված հանցագործությունների կատարման մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա ձերբակալվել է:

2020 թվականի դեկտեմբերի 13-ի որոշմամբ Վ.Ա.-ին մեղադրանք է առաջադրվել ՀՀ քրեական օրենսգրքի 235-րդ հոդվածի 1-ին մասով, 38-34-300-րդ հոդվածի 1-ին մասով: Նրա նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց կիրառելու միջնորդությունը դատարանի կողմից մերժվել է:

Դատարանի որոշման դեմ մեղադրյալի պաշտպանի և քրեական գործով մինչդատական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազի վերաքննիչ բողոքները մերժվել են:

Որոշման դեմ ՀՀ գլխավոր դատախազի տեղակալի կողմից 2021 թվականի փետրվարի 18-ին բերվել է վճռաբեկ բողոք:

Միաժամանակ, Երևան քաղաքի ընդհանուր իրավասության դատարանի դատավորի, ինչպես նաև՝ ՀՀ վերաքննիչ քրեական դատարանի դատավորի նկատմամբ կարգապահական վարույթ հարուցելու և նրանց կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու միջնորդությամբ ՀՀ գլխավոր դատախազը դիմել է ՀՀ արդարադատության նախարարին:

Նախաքննությունը շարունակվում է, կատարվում են մեծածավալ քննչական և դատավարական այլ գործողություններ՝ սույն դրվագով մյուս հանցակիցներին պարզելու և մեղադրյալների արարքներին վերջնական քրեաիրավական գնահատական տալու համար:

Ամփոփելով 2020թ. Հայաստանի Հանրապետությունում իրականացված քննության, քրեական հետապնդման արդյունքները՝ կարող ենք փաստել, որ Հանրապետության քրեական հետապնդման մարմինների կողմից կատարվել է հսկայածավալ աշխատանք:

Այդուհանդերձ **արձանագրված դրական ցուցանիշների հետ մեկտեղ պետք է փաստել**, որ հանրապետությունում մինչդատական վարույթը դեռևս որոշ ուղղություններով

բարելավվելու անհրաժեշտություն ունի, դեռևս առկա են խնդիրներ և բացթողումներ, որոնք բացասաբար են անդրադառնում քրեադատավարական խնդիրների արդյունավետ լուծման վրա:

Այսպես.

1. **ՀՀ գլխավոր դատախազությունում կատարված ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ առկա է ձերբակալման իրավաչափության վիճարկման** արդյունքում ձերբակալումը ոչ իրավաչափ ճանաչելու դեպքերի աճ, ինչը նախ և առաջ պայմանավորված է ձերբակալման ինստիտուտի թերկարգավորումներով, հատկապես՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում ձերբակալման նպատակների սահմանափակ շրջանակի նախատեսմամբ, ինչը թույլ չի տալիս դատավարական հարկադրանքի այս միջոցը կիրառել այն անձանց նկատմամբ, որոնց կողմից նոր հանցանք կատարելու կամ դեպքի վայրից փախուստի դիմելու տվյալներ առկա չեն: Այսպես, ՀՀ գլխավոր դատախազությունում վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 128-րդ հոդվածով նախատեսված հարկադրանքի միջոցի կիրառման պրակտիկայի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ հաճախակի նախաքննության մարմինները չեն պահպանում հիշյալ հարկադրանքի միջոցի կենսագործման համար նախատեսված օրենսդրական կարգավորումները կամ այն կիրառում են ոչ նպատակային, ինչն էլ հիմք է հետագայում դատարանների կողմից կասկածյալի ձերբակալումը ոչ իրավաչափ ճանաչելու համար:

Այսպես.

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի համաձայն՝

«1. Ձերբակալումը անձի կողմից հանցագործության կատարումը կամ այն կատարելուց հետո նրա փախուստը կանխելու նպատակով նրան արգելանքի վերցնելն է, հետաքննության կամ վարույթ իրականացնող մարմին բերելը, համապատասխան արձանագրություն կազմելը և այդ մասին նրան հայտարարելը՝ օրենքով որոշված վայրերում ու պայմաններում արգելանքի տակ կարճաժամկետ պահելու համար:

2. Ձերբակալել կարելի է միայն՝

1) անձին, որը հիմնավոր կերպով կասկածվում է այնպիսի հանցագործության մեջ, որի կատարման համար կարող է նշանակվել պատիժ՝ կարգապահական գումարտակում պահելու, կալանքի, որոշակի ժամկետով ազատազրկման կամ ցմահ ազատազրկման ձևով.

2) կիրառված խափանման միջոցի պայմանները խախտած մեղադրյալին:

3. Ձերբակալումը կատարվում է՝

1) հանցանք կատարելու մեջ անմիջականորեն ծագած կասկածանքի հիման վրա.

2) քրեական հետապնդման մարմնի որոշման հիման վրա»:

ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հանցանք կատարելու մեջ կասկածվող անձը կարող է ձերբակալվել հետաքննության մարմնի աշխատակցի, քննիչի, դատախազի կողմից հետևյալ հիմքերից յուրաքանչյուրի առկայության դեպքում, եթե՝

1) նա բռնվել է քրեական օրենքով չթույլատրված արարքը կատարելիս կամ այն կատարելուց անմիջապես հետո.

2) ականատեսն ուղղակի մատնանշում է տվյալ անձին որպես քրեական օրենքով չթույլատրված արարքը կատարողի:

3) տվյալ անձի կամ նրա հագուստի վրա, նրա կողմից օգտագործվող այլ իրերի վրա, նրա մոտ կամ նրա բնակարանում կամ տրանսպորտային միջոցում հայտնաբերվել են քրեական օրենքով չթույլատրված արարքի կատարմանը նրա առնչությունը վկայող բացահայտ հետքեր:

4) կան այլ հիմքեր հանցանքի կատարման մեջ կասկածելու անձին, որը դեպքի վայրից կամ քրեական վարույթն իրականացնող մարմնից թաքնվելու փորձ է կատարել կամ չունի բնակության մշտական վայր կամ բնակվում է այլ տեղանքում, կամ որի անձնավորությունը պարզված չէ:

«Քրեական դատավարության օրենսգրքի 131.1-րդ հոդվածի համաձայն՝

1. Հանցանք կատարելու մեջ կասկածվող անձին հետաքննության մարմին, քննիչի կամ դատախազի մոտ բերելուց հետո՝ երեք ժամվա ընթացքում, կազմվում է կասկածյալին ձերբակալելու մասին արձանագրություն, որի պատճենը այն կազմելուց հետո անհապաղ, բայց ոչ ուշ, քան մեկ ժամվա ընթացքում ստորագրությամբ տրվում է ձերբակալված անձին: Ձերբակալման մասին արձանագրությունում նշվում է կասկածյալի պաշտպանության, ինչպես նաև սույն օրենսգրքի 63-րդ հոդվածով նախատեսված նրա իրավունքներն ու պարտականությունները պարզաբանելու մասին:

2. Արձանագրությունում նշվում են կազմելու ժամանակը (օրը, ամիսը, տարեթիվը, ժամը, րոպեն), ձերբակալման ժամանակը, վայրը, հիմքը (հիմքերը) և նպատակը, Հայաստանի Հանրապետության քրեական օրենսգրքի այն հոդվածը, որով նախատեսված հանցանքի կատարման մեջ կասկածվում է ձերբակալվածը, նրա անձնական խուզարկության արդյունքները և այլ հանգամանքներ, ինչպես նաև ձերբակալվածի հայտարարություններն ու միջնորդությունները:

3. Ձերբակալման արձանագրությունը կազմելուց հետո՝ 12 ժամվա ընթացքում, հետաքննության մարմինը կամ քննիչը գրավոր իրազեկում է դատախազին:

«Քրեական դատավարության օրենսգրքի 128-րդ հոդվածում տեղ գտած ձերբակալման բնորոշումից ակնհայտ է, որ ձերբակալման ընթացակարգը բաղկացած է միմյանց հաջորդող չորս գործողություններից՝

- անձին ազատությունից փաստացի զրկելը,
- նրան իրավասու մարմին բերելը,
- ձերբակալման արձանագրություն կազմելը,
- այդ մասին նրան հայտարարելը:

Հատկանշական է, որ «Քրեական դատավարական օրենսդրությամբ ձերբակալման նպատակների վերաբերյալ առանձին դրույթներ սահմանված չեն, մինչդեռ «Քրեական դատավարության օրենսգրքի 128-րդ հոդվածի վերլուծությամբ ակնհայտ է, որ բացի վերը հիշատակված՝ միմյանց հաջորդող գործողություններից, օրենսդիրը վկայակոչել է այդ հարկադրանքի միջոցի կիրառման նպատակները, դրանք են՝

- անձի կողմից հանցագործության կատարումը կանխելը,
- հանցագործությունը կատարելուց հետո անձի փախուստը կանխելը:

Այս կապակցությամբ հարկ է նշել, որ հանցագործությունը կատարելուց հետո անձի փախուստը կանխելը որպես ինքնուրույն նպատակ կարող է կիրառվել, երբ անձը արգելանքի է վերցվում քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարքը կատարելուց անմիջապես հետո՝ դեպքի վայրում կամ դրան հարակից տարածքներում, մինչդեռ ուսումնասիրության արդյունքում պարզվել է, որ հաճախակի են դեպքերը, երբ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձինք, մինչ ձերբակալվելը, համապատասխան ծանուցագրերով հրավիրվել են վարույթն իրականացնող մարմին, որից հետո ձերբակալվել են և որպես հիշյալ հարկադրանքի միջոցի նպատակ մատնանշվել է նրանց փախուստը կանխելը:

Փաստորեն, կոնկրետ հանցագործության դեպքով, նախաքննության պայմաններում, երբ այդ դեպքին առնչություն ունեցող ենթադրյալ հանցանք կատարած անձը եղել է հայտնի և ծանուցագրով ներկայացել է վարույթն իրականացնող մարմնին, այնուամենայնիվ, ձերբակալվել է՝ նրա փախուստը կանխելու պատճառաբանությամբ:

Բացի այդ, մի շարք դեպքերում վարույթն իրականացնող մարմինները որպես ձերբակալման նպատակ վկայակոչել են անձի փախուստը կանխելը, մինչդեռ այդ քրեական գործերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ անձին արգելանքի վերցնելու պահին ձեռք բերված փաստական տվյալները վկայել են օրենքով նախատեսված այլ նպատակի մասին, այն է՝ առկա է եղել հիշյալ անձի կողմից նոր արարք կատարելու ռիսկը:

Վերոհիշյալ թերությունները հետազայում հիմք են հանդիսացել դատարանների կողմից ձերբակալումը ոչ իրավաչափ ճանաչելու համար:

Թեև պետք է նշել նաև, որ առանձին դեպքերում, ձերբակալման հիմքերի և նպատակի հստակ առկայության պայմաններում, դատարանները կրկին կասկածյալի ձերբակալումը անհիմն ճանաչել են ոչ իրավաչափ, որոնց դեմ դատախազների կողմից ներկայացվել են բողոքներ:

Բացի այդ, մտահոգության տեղիք է տալիս նաև վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի 1-ին մասի 1-ին կետով նախատեսված հիմքի ոչ ճիշտ մեկնաբանումը և կիրառումը, որն էլ անմիջականորեն հանգեցնում է ձերբակալվածի իրավունքների և ազատությունների անհարկի սահմանափակմանը:

Այսպես, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 129-րդ հոդվածի 1-ին մասի համաձայն՝ հանցանք կատարելու մեջ կասկածվող անձը կարող է ձերբակալվել հետաքննության մարմնի աշխատակցի, քննիչի, դատախազի կողմից հետևյալ հիմքերից յուրաքանչյուրի առկայության դեպքում, եթե նա բռնվել է քրեական օրենքով չթույլատրված արարքը կատարելիս կամ այն կատարելուց անմիջապես հետո:

Հիշյալ նորմի վերլուծությունից ակնհայտ է, որ անձին ձերբակալելու՝ փաստացի ազատությունից զրկելու հիմքն առկա է այն պայմաններում, երբ այդպիսի իրավասություն ունեցող պաշտոնատար անձն անմիջապես ականատես է եղել հանցագործության կատարմանը, որից հետո անձին վերցրել է արգելանքի: Թեև օրենսդիրը հանցագործությունը կատարելուց «անմիջապես հետո» եզրույթի կապակցությամբ որևէ կանխորոշիչներ չի սահմանել, այնուամենայնիվ, հիշյալ հիմքն իր բնույթով վկայում է ձերբակալման անհետաձգելի և անհապաղ կիրառման անհրաժեշտության մասին: Նշվածը

բխում է նաև այն հանգամանքից, որ անմիջականորեն ծագած կասկածի հիմքով ձերբակալումը անհետաձգելի գործողություն է, մինչդեռ մի շարք քրեական գործերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ կասկածյալը ձերբակալվել է արարքը կատարելուց հետո ժամեր, նույնիսկ օրեր անց՝ այլ տեղանքում կամ վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից տրված ծանուցագրով նրա մոտ հրավիրվելուց հետո:

Վերոգրյալից զատ, հարկ է նշել նաև, որ մի շարք դեպքերում վարույթն իրականացնող մարմինները ձերբակալման արձանագրությունները կազմել են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 131¹-րդ հոդվածով սահմանված պահանջների էական խախտմամբ՝ անձին բերման ենթարկելուց հետո սահմանված ժամկետը լրանալուց մի քանի ժամ անց, մեկ այլ դեպքում էլ՝ ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 131¹-րդ հոդվածի 3-րդ մասի խախտմամբ ձերբակալման արձանագրությունը կազմելուց հետո 12 ժամվա ընթացքում այդ մասին գրավոր չի իրազեկվել հսկող դատախազին:

Վերը նշված խնդիրները և թերացումները բացառելու նպատակով ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից համապատասխան հանձնարարական է տրվել նախաքննական մարմինների ղեկավարներին:

Բացի այդ, «ձերբակալում» դատավարական հարկադրանքի միջոցի կիրառման ընթացքում քրեադատավարական նորմերի անշեղ իրացումն ապահովելու, ոչ իրավաչափ ձերբակալման դեպքերը բացառելու նպատակով, ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից հանձնարարական է տրվել ՀՀ դատախազության բոլոր ստորաբաժանումներին՝ ապահովելու ձերբակալում դատավարական հարկադրանքի միջոց կիրառելիս վարույթն իրականացնող մարմնի կողմից հետևյալ ուղենիշների անշեղ պահպանումը՝

ա) Բացառել այն դեպքերը երբ ենթադրյալ հանցանք կատարած անձինք մինչ ձերբակալվելը համապատասխան ծանուցագրերով հրավիրվել և պատշաճ ներկայացել են վարույթն իրականացնող մարմին, որից հետո ձերբակալվել են և որպես հիշյալ հարկադրանքի միջոցի կիրառման նպատակ մատնանշվել է նրանց փախուստը կանխելը: Նկատի ունենալ, որ, որպես կանոն, հանցագործությունը կատարելուց հետո անձի փախուստը կանխելու նպատակով անձը կարող է ձերբակալվել, երբ նա արգելանքի է վերցվում քրեական օրենսգրքով չթույլատրված արարքը կատարելուց անմիջապես հետո, օրինակ՝ դեպքի վայրում կամ դրան հարակից տարածքներում:

բ) Բացառել հետաքննության կամ նախաքննության մարմինների կողմից ձերբակալման հիմքերի կամ նպատակների բացակայության պայմաններում անձին ձերբակալելու պրակտիկան, իսկ ձերբակալման արձանագրությունը մինչդատական քրեական վարույթի օրինականության նկատմամբ հսկողություն իրականացնող դատախազների կողմից ստանալուց հետո, նմանատիպ խախտումներ հայտնաբերելիս, ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 53-րդ հոդվածի 3-րդ մասի 10-րդ կետով սահմանված կարգով ձերբակալված անձին ազատել արգելանքից:

գ) Բացառել ձերբակալման արձանագրությունների ոչ պատշաճ և չփաստարկված կազմումը, մասնավորապես, այն դեպքերը, երբ վարույթն իրականացնող մարմինները որպես ձերբակալման նպատակ վկայակոչում են անձի փախուստը կանխելը, մինչդեռ անձին արգելանքի վերցնելու պահին ձեռք բերված փաստական տվյալները փաստարկված

վկայում են օրենքով նախատեսված այլ նպատակի մասին, այն է՝ առկա է եղել հիշյալ անձի կողմից նոր արարք կատարելու ռիսկը: Նման յուրաքանչյուր դեպքում նախաձեռնել արձանագրությունը կազմած պաշտոնատար անձի նկատմամբ ծառայողական քննություն: Հատուկ քննարկման առարկա դարձնել դատարանի կողմից ձերբակալումը ոչ իրավաչափ ճանաչելու յուրաքանչյուր դեպք, խախտում հայտնաբերելու դեպքում մեղավոր պաշտոնատար անձի նկատմամբ նախաձեռնել (հետաքննության կամ նախաքննության մարմնի աշխատակցի, դատավորի, դատախազի) ծառայողական քննություն:

Այդուհանդերձ, գտնում ենք, որ ձերբակալման հետ կապված գործող կարգավորումները ունեն նաև օրենսդրական հետագա շտկումների անհրաժեշտություն, ինչը, կարծում ենք, կարող է լուծվել ՀՀ քրեական դատավարության նոր օրենսգրքի ընդունմամբ, որում բացակայում են ձերբակալման նպատակների վերաբերյալ գործող օրենսդրության մեջ առկա նորմերը:

2. Գործնականում շարունակում է խնդրահարույց լինել խարդախության դեպքերին ճիշտ քրեաիրավական գնահատական տալու հարցը: Բանն այն է, որ ՀՀ քրեական օրենսգրքի 178-րդ հոդվածի հատկանիշներով հարուցված և վարույթները հետագայում հանցակազմի բացակայությամբ կարճված քրեական գործերի ուսումնասիրությամբ պարզվել է, որ դրանց մի մասը հարուցվել են այն դեպքում, երբ հայցվող իրավական պաշտպանության առարկան կազմում են բացառապես քաղաքացիական իրավանորմերի գործադրմամբ լուծման ենթակա հարցեր: Օրինակ՝ անձը հաղորդում է տալիս այն մասին, որ փոխառությամբ գումար է տվել այլ անձի, սակայն վերջինը խաբեությամբ և վստահությունը չարաշահելու եղանակով հափշտակել է այն:

Նշված դեպքերի վերաբերյալ գործերով վարույթն իրականացնող մարմիններն իրականացնում են տևական քննություն՝ հիմնավորելու համար խարդախության սուբյեկտիվ կողմը, այսինքն՝ հանցավորը մինչև գույքը վերցնելը կամ գույքին տիրանալն ի սկզբանե նպատակ է ունեցել հափշտակելու այն կամ ի սկզբանե նպատակադրված է եղել չկատարելու որոշակի քաղաքացիաիրավական պարտավորություն՝ գնահատման չարժանացնելով օբյեկտիվ կողմը, այն է՝ վստահությունը չարաշահելու միջոցով ուրիշի գույքին տիրանալը (հանցանք կատարած անձն այնպիսի հանցավոր վարքագիծ է դրսևորել, որով ներգործել է տուժողի գիտակցության և կամքի վրա, ինչի արդյունքում ընկնելով մոլորության մեջ՝ իր գույքը հանձնել է կատարողին): Հանցակազմի օբյեկտիվ կողմի բացակայությունն արդեն իսկ հիմք է եզրահանգելու, որ անձի արարքում հանցագործության հատկանիշները բացակայում են:

Պետք է նշել, որ վարույթն իրականացնող մարմինները հաճախ վերոգրյալ իրավիճակներում հարուցում են քրեական գործեր՝ պայմանավորված նաև մինչդատական վարույթի նկատմամբ իրականացվող դատական վերահսկողությամբ: Այսպես. բազմաթիվ են այն դեպքերը, երբ ակնհայտ քաղաքացիաիրավական հարաբերությունների առկայության պայմաններում՝ ձևական խախտման կամ այլ պատճառաբանությամբ, դատարանները վերացրել են քրեական գործ հարուցելը մերժելու մասին որոշումները կամ արձանագրել են քաղաքացու իրավունքների խախտում: Նշվածի կապակցությամբ մտահոգիչ է հատկապես այն հանգամանքը, որ վերադաս դատարանները ևս պաշտպանել

են տվյալ քաղաքականությունը և բեկանված դատական ակտերն եզակի են: Արդյունքում, հարուցվում են քրեական գործեր, որոնցով տևական ժամանակ նախաքննություն կատարելուց հետո կայացվում են վարույթը կարճելու մասին որոշումներ:

Նշվածի մասին է վկայում նաև այն, որ 2020թ. ընթացքում այս հանցատեսակով հարուցված 1686 քրեական գործերից 326-ը կամ 19.3 տոկոսը կարճվել է արդարացման հիմքով, իսկ 616 քրեական գործով նախաքննությունը դեռևս չի ավարտվել:

3. ՀՀ դատախազությունում իրականացված ուսումնասիրությունները վկայում են, որ բազմաթիվ են դեպքերը, երբ դատարանը որոշում է կայացնում քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը վերացնելու մասին, այն մտնում է օրինական ուժի մեջ, մինչդեռ դատարանի որոշումից հետո դեռևս տևական ժամանակ քրեական գործ չի հարուցվում, ինչը խնդիրներ է ստեղծում հենց տվյալ դատական ակտով նշում պահանջի ժամանակին կատարման համար, ինչն էլ, իր հերթին, հանգեցնել է անձանց իրավունքների ոչ արդյունավետ պաշտպանության ու հանցագործության բացահայտման գործընթացի հապաղման:

Ընդ որում, ուսումնասիրությունները ցույց են տալիս, որ նման իրավիճակը, ի թիվս այլնի, պայմանավորված է նաև նրանով, որ որոշ դեպքերում դատարանների դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո, գործի նյութերն ու դատարանի որոշումն ուղարկվում են ուշացումով: Ընդ որում, գործի նյութերը հիմնականում ուղարկվում են հետաքննության մարմնին և ոչ թե ՀՀ դատախազության համապատասխան ստորաբաժանում, որտեղ պետք է հարուցվի քրեական գործը: Մասնավորապես.

Երևան քաղաքի առաջին ատյանի դատարանի թիվ ԵԴ/0944/11/19 դատական գործով 2020 թվականի հունվարի 31-ի որոշումը Երևան քաղաքի Արաբկիր և Քանաքեռ-Զեյթուն վարչական շրջանների դատախազություն է ուղարկվել 2020 թվականի մարտի 3-ին: Մեկ այլ դեպքում, Երևան քաղաքի առաջին ատյանի ընդհանուր իրավասության դատարանի 2020 թվականի մարտի 19-ի թիվ ԵԴ/0059/11/20 որոշումը Երևան քաղաքի Աջափնյակ և Դավթաշեն վարչական շրջանների դատախազություն է ուղարկվել 2020 թվականի ապրիլի 27-ին:

Ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ նմանատիպ իրավիճակ է նաև քրեական գործի վարույթը կարճելու մասին որոշումների բողոքարկման արդյունքում կայացված որոշումների մասով:

Հաշվի առնելով վերոգրյալը՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից գրություն է ուղարկվել ՀՀ Բարձրագույն դատական խորհրդի նախագահին, որպեսզի ԲԴԽ-ն իր լիազորությունների շրջանակներում ապահովի, որ դատարանի կողմից քրեական գործի հարուցումը մերժելու մասին որոշումը վերացնելու մասին որոշում կայացնելուց հետո, այդ որոշումը և գործի նյութերը, օրենսդրական անհրաժեշտ ժամկետների ավարտից հետո, անհապաղ ուղարկվեն ՀՀ դատախազության համապատասխան ստորաբաժանում:

Միաժամանակ, ՀՀ դատախազության ստորաբաժանումներին հանձնարարվել է քրեական գործ հարուցելը մերժելու կամ վարույթը կարճելու մասին որոշումների դատական բողոքարկման արդյունքում դատարանների կողմից բողոքները բավարարելու դեպքում՝ համապատասխան դատական ակտերն օրինական ուժի մեջ մտնելուց հետո, անհապաղ

միջոցներ ձեռնարկել նախապատրաստված նյութերը կամ քրեական գործը ստանալու և քրեական գործ հարուցելու կամ քրեական գործով վարույթը կարճելու մասին որոշումը վերացնելու ուղղությամբ:

4.Քրեական գործերի քննության պրակտիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ ստուգումներ, վերստուգումներ, գույքագրումներ և այլ ստուգողական գործողություններ կատարելու վերաբերյալ հետաքննության և նախաքննության մարմինների որոշումները հաճախ կայացվում են ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 55-րդ հոդվածի 4-րդ մասի 5-րդ կետով և 57-րդ հոդվածի 2-րդ մասի 15-րդ կետով սահմանված դատավարական պահանջների խախտումներով, քանզի բացակայում են քրեական գործի նյութերից բխող վերաբերելի, արժանահավատ և բավարար տվյալներ այն մասին, որ քրեական գործով ապացուցման ենթակա մի շարք հանգամանքներ նշված գործողություններով կարող են հերքվել կամ հաստատվել:

Հարկ է փաստել, որ վերոնշյալ խախտումներն առավելապես վերաբերում են քրեական գործերով նշանակվող համալիր հարկային ստուգումներին: ՀՀ ՊԵԿ ներկայացվող համալիր հարկային ստուգում իրականացնելու մասին որոշումները շատ դեպքերում ստուգում իրականացնելու առումով պատճառաբանված չեն՝ բացակայում են որոշմամբ նշված հարկ վճարողի մոտ համալիր հարկային ստուգում (վերստուգում) կատարելու հիմքերը, հիմնավորումները: Այսինքն՝ նշված որոշումներում ներկայացվում են քրեական գործ հարուցելու հիմքերը, հիմնավորումները, այնուհետև՝ առաջադրվում է հարկային մարմնի կողմից պարզաբանման ենթակա հարցերի շրջանակը՝ առանց անդրադառնալու այն պատճառահետևանքային կապին, որը կարող է առկա լինել հարկային ստուգմամբ պարզաբանման ենթակա հանգամանքների և այդ քրեական գործի բազմակողմանի և օբյեկտիվ հանգուցալուծման միջև, կամ՝ քննիչի որոշմամբ առաջարկվում է ստուգում կատարել նաև այն տնտեսվարող սուբյեկտների մոտ, որոնք որոշակի կապ ունեն տվյալ քրեական գործով անցնող անձանց հետ, սակայն նշված ընկերությունների կողմից հարկային խախտումներ կատարված լինելու մասին որևէ տվյալ առկա չէ գործում: Այս դեպքում ևս պարզ չէ, թե դրանք ինչքանով առնչություն ունեն տվյալ քրեական գործի հետ և առաջարկվող ստուգմամբ բացահայտված հանգամանքներն ինչ էական ազդեցություն կարող են ունենալ տվյալ քրեական գործի համար: Միևնույն ժամանակ, հանդիպում են դեպքեր, երբ քննիչի կողմից ստուգման որոշմամբ պահանջվում է պարզել համալիր հարկային ստուգման շրջանակներից չբխող հարցեր:

Վերոգրյալի համատեքստում գործուն միջոցներ ձեռնարկելու նպատակով ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից հանձնարարություն է տրվել քրեական գործերով ստուգումներ, վերստուգումներ, գույքագրումներ և այլ ստուգողական գործողություններ կատարելու մասին հետաքննության և նախաքննության մարմինների որոշումների նկատմամբ պատշաճ դատախազական հսկողություն սահմանելու վերաբերյալ: Դատախազներին հանձնարարվել է քրեական գործի նյութերից բխող վերաբերելի, արժանահավատ և բավարար տվյալների բացակայության պարագայում, անհապաղ վերացնել վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից նշանակված համալիր հարկային

ստուգում (վերստուգում) նշանակելու մասին որոշումները՝ իսպառ բացառելով դրանց կատարման ուղարկելը ստուգող մարմիններին:

Միաժամանակ գրություն է ուղարկվել ՀՀ ՊԵԿ, որպեսզի քրեական գործով համալիր հարկային ստուգում (վերստուգում) նշանակելու վերաբերյալ հետաքննության և նախաքննության մարմինների կողմից անհիմն և չպատճառաբանված որոշում ՀՀ պետական եկամուտների կոմիտե կատարման ներկայացվելու դեպքում այդ մասին անհապաղ տեղեկություն տրամադրվի ՀՀ գլխավոր դատախազություն:

5. Քրեական գործերով մինչդատական վարույթի ուսումնասիրությունը վկայում է, որ գործնականում որոշակի խնդիրներ են ի հայտ գալիս՝ կապված գույքի վրա կալանք դնելու գործընթացում անձանց սեփականության և իրենց գույքից անարգել օգտվելու իրավունքների երաշխավորման հետ: ՀՀ վճռաբեկ դատարանը 2019թ. դեկտեմբերի 20-ի թիվ ԵԴ/0587/11/18 դատական գործով իրավական դիրքորոշում է արտահայտել առ այն, որ անձի սեփականության իրավունքի ոչ իրավաչափ սահմանափակումը բացառող կարևոր դատավարական երաշխիք է օրենսդրական այն պահանջը, որ վարույթն իրականացնող մարմնի որոշումը՝ անձի գույքի վրա կալանք դնելու վերաբերյալ, պետք է լինի օրինական, հիմնավորված և պատճառաբանված: Իսկ դա ենթադրում է, որ գույքի վրա կալանք դնելու մասին որոշումը պետք է կայացվի քրեադատավարական օրենքով սահմանված պահանջների պահպանմամբ, քրեադատավարական հարկադրանքի այս միջոցի կիրառման անհրաժեշտությունը, այլ կերպ՝ դրա կիրառման հիմքերի և նպատակների առկայությունը հիմնավորող՝ քրեական գործի նյութերից բխող փաստական տվյալների հիման վրա: Գույքի վրա կալանք դնելու մասին որոշման մեջ վարույթն իրականացնող մարմինը, հիմնվելով գործում առկա նյութերի վրա, պարտավոր է հիմնավորել դրա իրավական հիմքերի և նպատակներից որևէ մեկի կամ մի քանիսի առկայությունը՝ չսահմանափակվելով միայն գույքի վրա կալանք դնելը կարգավորող օրենսդրական ձևակերպումների շարադրանքով: Միայն վերոնշյալ չափանիշների պահպանման դեպքում է հնարավոր ապահովել հասարակության ընդհանուր շահի և անհատի սեփականության (կամ այլ գույքային) իրավունքի պաշտպանության պահանջների միջև արդարացի հավասարակշռությունը:

Հիմք ընդունելով ՀՀ վճռաբեկ դատարանի վերոհիշյալ իրավական դիրքորոշումները՝ ՀՀ գլխավոր դատախազի կողմից ՀՀ դատախազության տարածքային ստորաբաժանումներին հանձնարարվել է քրեական գործերով մեղադրյալի դատավարական կարգավիճակ ունեցող անձանց պատկանող գույքի վրա կալանք դնելու մասին որոշումները կայացնելիս ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի 32-րդ գլխով նախատեսված պահանջների խախտումները բացառելու նպատակով ապահովել հետևյալը.

ա) քրեական գործերով կասկածյալի կամ մեղադրյալի գույքի վրա կալանք դնելու անհրաժեշտության դեպքում պարզել վերջիններիս սեփականության իրավունքով պատկանող գույքերի շրջանակը, ընդհանուր համատեղ սեփականության իրավունքով գույքի առկայության դեպքում կալանք դնել բացառապես կասկածյալի կամ մեղադրյալի բաժնեմասի վրա,

բ) գույքի վրա կալանք դնելու մասին որոշումներում հստակ տարանջատել որոշման կայացման դատավարական հիմքն ու նպատակը, ինչպես նաև փաստարկված դատողություններ ներկայացնել գույքը տիրապետողի կողմից թաքցնելու, փչացնելու կամ սպառելու հավանական ռիսկերը գնահատելու վերաբերյալ,

գ) միջոցներ ձեռնարկել կալանադրվող գույքի շուկայական արժեքը պարզելու ուղղությամբ (ՀՀ վարչապետի 2018 թվականի հունիսի 11-ի թիվ 749-Լ որոշմամբ հաստատված ՀՀ կադաստրի կոմիտեի կանոնադրության 3-րդ բաժնի 7-րդ կետի համաձայն՝ Կադաստրի կոմիտեի գործառույթներից է անշարժ գույքի պետական համակարգված դիտարկումների (մոնիթորինգ) կազմակերպումն ու իրականացումը, անշարժ գույքի շուկայի վերլուծությունը և տեղեկության հրապարակումը: Նշված գործառույթի՝ անշարժ գույքի շուկայի վերլուծության իրականացումն ապահովվում է՝ հիմք ընդունելով անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցումների վերաբերյալ տվյալները և անշարժ գույքի առաջարկի շուկայից հավաքագրված տեղեկությունները, որի արդյունքում մշակվում և հասանելի աղբյուրներում հրապարակվում են ՀՀ ամբողջ տարածքում՝ ըստ գոտիականության, անշարժ գույքի միջինացված շուկայական արժեքները) եռամսյակային, կիսամյակային և տարեկան կտրվածքով/,

դ) գույքի վրա կալանք դնելու մասին որոշում կայացնելիս պարտադիր նշել կալանադրվող գույքը՝ անհատականացնող տվյալներով (անշարժ գույքի դեպքում՝ կադաստրային ծածկագիր, սեփականատեր, սեփականության իրավունքի տեսակ, հասցե, չափաբանական և այլ տվյալներ, շարժական գույքի դեպքում՝ մակնիշ, հաշվառման համարանիշ, նույնականացման համարանիշ և այլն), ինչպես նաև գույքի այն արժեքը, որի վրա բավական է կալանք դնել՝ քաղաքացիական հայցը և դատական ծախսերն ապահովելու համար,

ե) գույքը կալանքից ազատելու անհրաժեշտության դեպքում այդ մասին կայացնել համապատասխան որոշում,

զ) որպես կալանադրման ենթակա գույք դիտարկել նաև տնտեսվարող սուբյեկտների կողմից հանցագործության առարկա հանդիսացող արտահանվող կամ ներմուծվող ապրանքները՝ խստիվ հետևելով տնտեսական գործունեությանը խոչընդոտելու հնարավոր դրսևորումներին՝ թույլ չտալով որևէ անհարկի միջամտություն այդ գործընթացին:

Միաժամանակ, բոլոր այն դեպքերում, երբ որպես կասկածյալ կամ մեղադրյալ դատավարական կարգավիճակ ունեցող անձինք ունեն այլ անշարժ կամ շարժական գույք, ձեռնպահ մնալ տնտեսական գործունեության առարկա հանդիսացող ապրանքների վրա կալանք դնելուց:

Այժմ տվյալները ներկայացնենք ըստ նախաքննական մարմինների.

ՀՀ քննչական կոմիտե

2020թ. ընթացքում ՀՀ քննչական կոմիտեի կողմից քննվել է 32.570 քրեական գործ (2019թ.՝ 33.126): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը նվազել է 556-ով կամ 1.7%-ով:

2020թ. քննված 32.570 քրեական գործից 4245-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2019թ.՝ 4769), որը 524-ով կամ 11.0%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին, իսկ 28.325-ը վարույթ է ընդունվել 2020թ. ընթացքում (2019թ.՝ 28.357), որը 32-ով կամ 0.1%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին:

2020թ. վարույթ ընդունված 28.325 քրեական գործից 21.226-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակաշրջանում (2019թ.՝ 19.593), որոնցից 5255-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2019թ.՝ 5418), 14.641-ը՝ հետաքննության մարմինների (2019թ.՝ 13.171), իսկ 1330-ը՝ դատախազների կողմից (2019թ.՝ 1004):

2020թ. ավարտվել է 10.957 քրեական գործի վարույթ (2019թ.՝ 12.749), որոնցից 3484-ը 4326 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 3066 քրեական գործ 3959 անձի վերաբերյալ), 38-ը բժշկական բնույթի հարկադրական միջոցներ կիրառելու միջնորդությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 57), 7435-ը կարճվել է (2019թ.՝ 9626), այդ թվում՝ 3012-ը՝ արդարացնող (2019թ.՝ 3525), իսկ 4423-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2019թ.՝ 6101):

2020թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 1360 քրեական գործ (2019թ.՝ 1701), 3519 քրեական գործ միացվել է (2019թ.՝ 3252), քրեական գործ հարուցելու մասին 2 որոշում վերացվել է դատախազների կողմից (2019թ.՝ 9):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 9065 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2019թ.՝ 10.845), որոնցից 7685-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2019թ.՝ 8945), 1315-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու (2019թ.՝ 1853), իսկ 65-ը՝ այլ հիմքերով (2019թ.՝ 47):

2020թ. վերջին անավարտ է մնացել 7418 քրեական գործ (2019թ.՝ 4570), որը 2848-ով կամ 62.3%-ով ավել է, քան 2019 թվականին:

2020թ. ձերբակալվել է 901 անձ, նախորդ տարվա 711-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվն աճել է 190-ով կամ 26.7%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 475 անձ՝ 2019թ. 260-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվն աճել է 215-ով կամ 82.7%-ով:

2020թ. ՀՀ քննչական կոմիտեում քննված քրեական գործերով ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին աստիճանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 981 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 773-ը կամ 78.8%-ը, մերժվել՝ 208-ը կամ 21.2%-ը: 97 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 891 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 789-ը կամ 88.6%-ը, մերժվել՝ 102-ը կամ 11.4%-ը: 148 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2019թ. համեմատ, 2020թ. կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը 90-ով կամ 10.1%-ով աճել է:

2020թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 51-ով կամ 34.5%-ով:

2020թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 54.0%-ը (2019թ.՝ 58.7%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 17.4%-ը (2019թ.՝ 17.3%)՝ մինչև 4 ամիս, 10.6%-ը (2019թ.՝ 9.7%)՝ մինչև 6 ամիս, 12.8%-ը (2019թ.՝ 11.3%)՝ մինչև 1 տարի, 5.2%-ը (2019թ.՝ 3.0%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2020թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 944 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 4.902.475.930 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 4.470.482.823), որոնցից պետությանը՝ 2.550.823.344 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.226.055.360), իրավաբանական անձանց՝ 830.675.671 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.614.571.832), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 1.520.976.915 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.629.855.631):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 1.185.220.864 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2019թ.՝ 1.614.702.782), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 734.324.516 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 363.125.645), իրավաբանական անձանց՝ 54.062.260 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 932.220.709), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ 396.834.088 ՀՀ դրամի չափով (2019թ.՝ 319.356.428):

2020թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 696.755.157 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 1.104.321.424), որից պետությանը՝ 318.008.920 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 818.503.939), իրավաբանական անձանց՝ 37.376.453 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 83.173.830), ֆիզիկական անձանց՝ 341.369.784 ՀՀ դրամի վնաս (2019թ.՝ 202.643.655):

Նյութերի նախապատրաստման և նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 596.175.803 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2019թ.՝ 802.972.951), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 333.621.847 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 681.581.376), իրավաբանական անձանց՝ 25.104.720 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 29.396.155), ֆիզիկական անձանց՝ 237.449.236 ՀՀ դրամի չափով (2019թ.՝ 91.995.420):

2020թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 3362 խուզարկության միջնորդություն (2019թ.՝ 3606), որոնցից 3216-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 146-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 3362 միջնորդությունից բավարարվել է 3176-ը կամ

94.5%-ը (2019թ.՝ 3410 կամ 94.6%), իսկ մերժվել է 186-ը կամ 5.5%-ը (2019թ.՝ 196 կամ 5.4%):

ՀՀ հատուկ քննչական ծառայություն

2020թ. ընթացքում ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կողմից քննվել է 579 քրեական գործ (2019թ.՝ 713): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը նվազել է 134-ով կամ 18.8%-ով:

2020թ. քննված 579 քրեական գործից 107-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2019թ.՝ 133), իսկ 472-ը վարույթ է ընդունվել 2020թ. ընթացքում (2019թ.՝ 580):

2020թ. վարույթ ընդունված 472 քրեական գործից 265-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2019թ.՝ 304), որոնցից 249-ը՝ նախաքննության մարմինների (2019թ.՝ 290), իսկ 16-ը՝ դատախազների կողմից (2019թ.՝ 14) :

2020թ. ավարտվել է 263 քրեական գործի վարույթ (2019թ.՝ 349), որոնցից 74-ը 138 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 84 քրեական գործ 141 անձի վերաբերյալ), 189-ը կարճվել է (2019թ.՝ 265), որոնցից 178-ը՝ արդարացնող (2019թ.՝ 243), իսկ 11-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2019թ.՝ 22):

2020թ. ՀՀ հատուկ քննչական ծառայության կողմից ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 101 քրեական գործ (2019թ.՝ 105), 62 քրեական գործ միացվել է (2018թ.՝ 83):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 64 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2019թ.՝ 69), որոնցից 58-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2019թ.՝ 54), 5-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու հիմքով (2019թ.՝ 15), 1-ը՝ այլ հիմքով:

2020թ. վերջին անավարտ է մնացել 89 քրեական գործ (2019թ.՝ 107), որը 18-ով կամ 16.8%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին:

2020թ. ձերբակալվել է 50 անձ, նախորդ տարվա 32-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը աճել է 18-ով կամ 56.3%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 24 անձ՝ 2019թ. 14-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալումից ազատված անձանց թիվը աճել է 10-ով կամ 71.4%-ով:

2020թ. ՀՀ հատուկ քննչական ծառայությունում քննվող քրեական գործերով ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 36 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 23-ը կամ 63.9%-ը, մերժվել՝ 13-ը կամ 36.1%-ը: 4 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 32 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 27-ը կամ

84.4%-ը, մերժվել՝ 5-ը կամ 15.6%-ը: 10 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2019 թվականի համեմատ, 2020 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը աճել է 4-ով կամ 12.5%-ով:

2020թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 6-ով կամ 60.0%-ով:

2020թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 56.6%-ը (2018թ.՝ 61.4%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 23.6%-ը (2019թ.՝ 20.5%)՝ մինչև 4 ամիս, 8.9%-ը (2019թ.՝ 7.5%)՝ մինչև 6 ամիս, 7.4%-ը (2019թ.՝ 9.2%)՝ մինչև 1 տարի, 3.5%-ը (2019թ.՝ 1.4%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2020թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 10 քրեական գործով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 808.939.500 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 23.680.206.400), որից պետությանը՝ 679.141.200 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 3.414.627.700), իրավաբանական անձանց՝ 129.798.300 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 20.214.069.100), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ վնաս չի պատճառվել (2019թ.՝ 51.509.600):

Նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 252.123.200 ՀՀ դրամի չափով գույքային վնաս (2019թ.՝ 1.090.989.900), որից պետությանը պատճառված վնաս՝ 122.324.900 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 1.082.769.200), իրավաբանական անձանց՝ 456.000 ՀՀ դրամի (2019թ.՝ 6.495.000), իսկ ֆիզիկական անձանց՝ վնաս չի պատճառվել (2019թ.՝ 1.725.700):

2020թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը, իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց պատճառվել է 3.355.661.400 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 131.957.300), որն ամբողջությամբ պատճառվել է պետությանը (2019թ.՝ 128.857.300), որից վերականգնվել է 3.353.761.400 ՀՀ դրամ:

2020թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 92 խուզարկության միջնորդություն (2019թ.՝ 342), որոնցից 88-ը (2019թ.՝ 334)՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 4-ը (2019թ.՝ 8)՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 92 միջնորդությունից բավարարվել է 89-ը կամ 96.7%-ը (2019թ.՝ 334 կամ 97.7%), իսկ մերժվել է 3-ը կամ 3.3%-ը:

ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ քննչական վարչություն

2020թ. ընթացքում ՀՀ ԿԱ ՊԵԿ քննչական վարչության կողմից քննվել է 1027 քրեական գործ (2019թ.՝ 830): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվն աճել է 197-ով կամ 23.7%-ով:

2020թ. քննված 1027 քրեական գործից 302-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2019թ.՝ 304), որը 2-ով կամ 0.7%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին, իսկ 725-ը վարույթ

է ընդունվել 2020թ. ընթացքում (2019թ.՝ 526), որը 199-ով կամ 37.8%-ով ավելի է, քան 2019 թվականին:

2020թ. վարույթ ընդունված 725 քրեական գործից 621-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2019թ.՝ 428), որոնցից 54-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2019թ.՝ 88), 566-ը՝ հետաքննության մարմինների (2019թ.՝ 337), իսկ 1-ը՝ դատախազների կողմից (2019թ.՝ 3):

2020թ. ավարտվել է 253 քրեական գործի վարույթ (2019թ.՝ 243), որոնցից 43-ը 51 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 55 քրեական գործ 66 անձի վերաբերյալ), իսկ 210-ը կարճվել է (2019թ.՝ 188), այդ թվում՝ 175-ը՝ արդարացնող (2019թ.՝ 170), իսկ 35-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2019թ.՝ 18):

2020թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 31 քրեական գործ (2019թ.՝ 35), իսկ 86 քրեական գործ միացվել է (2019թ.՝ 48):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 294 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2019թ.՝ 202), որոնցից 247-ը (2019թ.՝ 149)՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու, 47-ը (2019թ.՝ 36)՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու: Այլ հիմքերով քրեական գործի վարույթներ չեն կասեցվել (2019թ.՝ 17):

2020թ. վերջին անավարտ է մնացել 363 քրեական գործ (2018թ.՝ 302), որը 61-ով կամ 20.2%-ով ավել է, քան 2019 թվականին:

2020թ. ձերբակալվել է 21 անձ, նախորդ տարվա 42-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը նվազել է 21-ով կամ 50.0%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 5 անձ՝ 2019թ. 9-ի դիմաց:

2020թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 33 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 30-ը կամ 90.9%-ը, մերժվել՝ 3-ը կամ 9.1%-ը: Կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ որևէ մեղադրյալի նկատմամբ չի կիրառվել:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 45 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 39-ը կամ 86.7%-ը, մերժվել՝ 6-ը կամ 13.3%-ը: 7 անձի նկատմամբ ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2019 թվականի համեմատ, 2020 թվականին կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների քանակը նվազել է 12-ով կամ 26.7%-ով:

2020թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 22.1%-ը (2019թ.՝ 9.5%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 12.3%-ը (2019թ.՝ 15.2%)՝ մինչև 4 ամիս, 14.6%-ը (2019թ.՝ 20.2%)՝ մինչև 6 ամիս, 17.4%-ը (2019թ.՝ 25.9%)՝ մինչև 1 տարի, 33.6%-ը (2019թ.՝ 29.2%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2020թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 43 քրեական գործով պետությանը պատճառվել է 452.827.429 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 479.693.686):

Պետությանը պատճառված ողջ վնասը նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է (2019թ.՝ 15. 000. 000):

2020թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը պատճառվել է 2.755.378.323 ՀՀ դրամի գույքային վնաս, որից վերականգնվել է 1.975.226.638 ՀՀ դրամը:

2020թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 152 խուզարկության միջնորդություն (2019թ.՝ 142), որոնցից 143-ը (2019թ.՝ 133)՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 9-ը (2019թ.՝ 9)՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 152 միջնորդությունից բավարարվել է 146-ը կամ 96.1%-ը (2019թ.՝ բոլոր միջնորդությունները բավարարվել էին), իսկ մերժվել է 6-ը կամ 3.9%-ը:

ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտ

2020թ. ընթացքում ՀՀ ԱԱԾ քննչական դեպարտամենտի կողմից քննվել է 558 քրեական գործ (2019թ.՝ 499): Նախորդ տարվա համեմատությամբ քննված քրեական գործերի թիվը աճել է 59-ով կամ 11.8%-ով:

2020թ. քննված 558 քրեական գործից 157-ը փոխանցվել է նախորդ տարվանից (2019թ.՝ 88), որը 69-ով կամ 78.4%-ով ավել է, քան 2019 թվականին, իսկ 401-ը վարույթ է ընդունվել 2020թ. ընթացքում (2019թ.՝ 411), որը 10-ով կամ 2.5%-ով ավելի է, քան 2019 թվականին:

2020թ. վարույթ ընդունված 401 քրեական գործից 318-ը հարուցվել է հաշվետու ժամանակահատվածում (2019թ.՝ 360), որոնցից 315-ը հարուցվել է նախաքննության մարմինների (2019թ.՝ 357), իսկ 3-ը՝ դատախազների կողմից (2019թ.՝ 3):

2020թ. ավարտվել է 86 քրեական գործի վարույթ (2019թ.՝ 112), որոնցից 63-ը 156 անձի վերաբերյալ մեղադրական եզրակացությամբ ուղարկվել է դատարան (2019թ.՝ 86 քրեական գործ 155 անձի վերաբերյալ), իսկ 23-ը կարճվել է (2019թ.՝ 25), այդ թվում՝ 15-ը՝ արդարացնող (2019թ.՝ 14), 8-ը՝ ոչ արդարացնող հիմքով (2019թ.՝ 11):

2020թ. ՀՀ-ում քրեական հետապնդում իրականացնող այլ մարմիններ է ուղարկվել 234 քրեական գործ (2019թ.՝ 158), իսկ 44 քրեական գործ միացվել է (2019թ.՝ 25):

Հաշվետու ժամանակաշրջանում 76 քրեական գործով վարույթները կասեցվել են (2019թ.՝ 47), որոնցից 46-ը՝ քրեական գործով որպես մեղադրյալ ներգրավվելու ենթակա անձի անհայտ լինելու (2019թ.՝ 24), 30-ը՝ անձի հետախուզման մեջ գտնվելու (2019թ.՝ 22): Այլ հիմքերով քրեական գործի վարույթներ չեն կասեցվել (2019թ.՝ 1):

2020թ. վերջին անավարտ է մնացել 118 քրեական գործ (2019թ.՝ 157), որը 39-ով կամ 24.8%-ով պակաս է, քան 2019 թվականին:

2020թ. ձերբակալվել է 168 անձ՝ նախորդ տարվա 150-ի դիմաց, այսինքն՝ ձերբակալված անձանց թիվը ավելացել է 18-ով կամ 12.0%-ով: Ձերբակալումից ազատվել է 85 անձ (2019թ.՝ 42):

2020թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց

ընտրելու մասին 173 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 135-ը կամ 78.0%-ը, մերժվել է 38-ը կամ 22.0%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 16-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Համեմատության համար նշենք, որ 2019թ. ՀՀ ընդհանուր իրավասության առաջին ատյանի դատարաններ է ներկայացվել մեղադրյալի նկատմամբ կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին 124 միջնորդություն, որոնցից բավարարվել է 113-ը կամ 91.1%-ը, մերժվել է 11-ը կամ 8.9%-ը: Ներկայացված միջնորդություններից 15-ի դեպքում ընտրվել է կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ:

Այսպիսով, 2019թ. համեմատ, 2020թ. կալանավորումը որպես խափանման միջոց ընտրելու մասին միջնորդությունների թիվը աճել է 49-ով կամ 39.5%-ով:

2020թ. ընթացքում կալանավորմանն այլընտրանքային խափանման միջոց՝ գրավ կիրառելու դեպքերը նվազել են 1-ով կամ 6.7%-ով:

2020թ. ընթացքում ավարտված քրեական գործերի 55.8%-ը (2019թ.՝ 52.7%) քննվել է մինչև 2 ամիս, 10.5%-ը (2019թ.՝ 19.6%)՝ մինչև 4 ամիս, 2.3%-ը (2019թ.՝ 8.9%)՝ մինչև 6 ամիս, 14.0%-ը (2019թ.՝ 16.1%)՝ մինչև 1 տարի, 17.4%-ը (2019թ.՝ 2.7%)՝ 1 տարուց ավելի ժամկետում:

2020թ. ընթացքում դատարան ուղարկված 63 քրեական գործով պետությանը պատճառվել է 499.016.782 ՀՀ դրամի գույքային վնաս (2019թ.՝ 969.000), որից նախաքննության ընթացքում վերականգնվել է 497.104.095 ՀՀ դրամի չափով վնասը (2019թ.՝ 969.000):

2020թ. ընթացքում ոչ արդարացնող հիմքերով կարճված քրեական գործերով և նույն հիմքերով մերժված նյութերով պետությանը պատճառվել է 481.505.126 ՀՀ դրամի գույքային վնաս, որն ամբողջությամբ վերականգնվել է:

2020թ. ընթացքում դատարան է ներկայացվել 876 խուզարկության միջնորդություն (2019թ.՝ 211), որոնցից 838-ը՝ բնակարանի խուզարկություն կատարելու, իսկ 38-ը՝ բանկային, նոտարական գաղտնիք կազմող տեղեկություններ ստանալու համար: Ներկայացված 876 միջնորդությունից բավարարվել է 853-ը կամ 97.4%-ը (2020թ.՝ բոլոր միջնորդությունները բավարարվել էին), իսկ մերժվել է 23-ը կամ 2.6%-ը: